

Opinnäytetyö (AMK)

Kestävä kehitys

2013

Johanna Hakkarainen

JÄTENEUVONTAA KOLMANNELLE SEKTORILLE

– Case Kansalaistoiminnan keskus Matara



TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kestävä kehitys

2013 | 44 + 33 liitesivua

Ohjaajat Sirpa Halonen, Anna Sarkkinen, Paula Wilkman

Johanna Hakkarainen

JÄTENEUVONTAA KOLMANNELLE SEKTORILLE – CASE KANSALAISTOIMINNANKESKUS MATARA

Jyväskylään on avattu keväällä 2012 Kansalaistoiminnankeskus Matarä. Se kerää yhteen kolmannen sektorin toimijoita, joissa on palkallisten työntekijöiden lisäksi mukana myös vapaaehtoisia sekä muuten yhteisöjen toimintaan osallistuvia henkilöitä. Kuten kaikki toiminta, myös Mataran toiminta tuottaa jätettä. Tämä työ koskee Mataran jätehuoltoa painottaun sille tueksi annettavaan jäteneuvontaan.

Opinnäytetyössä tarkastellaan Kansalaistoiminnankeskus Mataran jätehuoltoa sekä tarpeita keskuksessa annettavalle jäteneuvonnalle. Tavoitteena oli selvittää jätehuollon nykytila hyödyntäen tutkimusaineistoina keskuksen jätehuoltosuunnitelmaa ja keskuksen työntekijöille sekä vierailijoille tehtyjen kyselyiden tuloksia. Näiden pohjalta laadittiin ideoita jäteneuvontaan. Neuvonta suunniteltiin niin, että se palvelisi sekä Matarassa työskenteleviä että vierailevia henkilöitä. Tutkimus on kvantitatiivinen kehittämistutkimus.

Teoriaosuudessa tutkitaan jätehuollon kiristyviä määräyksiä, jotka lähtevät EU-tasolta ja vaikuttavat lopulta kaupunkien jätehuoltomääräyksissä asti. Myös jäteneuvontaa tarkastellaan teoriaosuudessa. Jäteneuvonnan keinot ovat moninaiset ja ne tulee valita aina kohderyhmän mukaan. Tässä työssä keskitytään Kansalaistoiminnankeskus Mataran ja kolmannen sektorin tuomiin erityispiirteisiin.

Tulosten perusteella toimiva jätehuolto on tärkeää sekä Matarassa työskenteleville että siellä vieraileville. Jätehuollon nykytilaa arvioitiin ja siihen ehdotettiin parannuksia. Aineiston pohjalta ideoitiin Mataraan sekä pysyviä että lyhytaikaisia tapoja antaa jäteneuvontaa. Pysyviä tapoja ovat näyttely roskan loputtomasta elämästä, kierrätyspiste ja kirjallinen ohjeistus jätteiden lajitteluun Matarassa. Lyhytaikaisia ovat käytöstä poistettujen tietokoneiden keräyskampanja, uudelleen käytettävien jätteiden keräys Mataran tarpeisiin ja jäteneuvontatilaisuudet.

ASIASANAT:

Kolmas sektori, jäteneuvonta, jätehuoltosuunnitelma, lajittelu

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sustainable development

2013 | 44 + 33 appendix pages

Instructors Sirpa Halonen, Anna Sarkkinen, Paula Wilkman

Johanna Hakkarainen

WASTE MANAGEMENT COUNSELLING TO THE THIRD SECTOR – CASE CENTER FOR CIVIC ACTIVITIES MATARA

In Jyväskylä a Center for Civic Activities Matara was opened in the spring of 2012. Matara collects together operators of the third sector including not only paid employees but also volunteers and other people that participate in the activities. Like all activities also Matara produces waste. This thesis is concerned with the waste management in Matara and the waste management counselling that supports it.

This thesis studied the current state of waste management and the needs for waste management counselling given in Matara. The aim was to determine the current state of waste management by studying the research data that was the waste management plan of the center and the results of the surveys conducted to the employees and visitors of the center. Based on these ideas were created for the waste management counselling. The counselling was designed in a way that both employees and visitors in Matara would benefit from it. The study was a quantitative development research.

The theory section discusses the tightening regulations that start from the EU and affect all the way to the local waste management regulations. Also waste management counselling was studied. The ways of conducting waste management counselling are diverse and should always be chosen according to the target group. This thesis focuses on the special issues that the Center for Civic Activities Matara and the third sector bring along.

Based on the results of the surveys waste management that functions well is important both to employees and visitors of Matara. The current state of waste management was studied and some improvements were suggested. Both permanent and contemporary ways of waste management counselling were brainstormed to Matara based on the material. Temporary ways are, for example, an exhibition of the never ending life of trash and written directions on sorting out waste. Short term solutions are, for example, collection campaign for out of service computers and waste management counselling events.

KEYWORDS:

Third sector, waste management counselling, waste management plan, sorting out waste

SISÄLTÖ

LYHENTEET JA SANASTO	3
1 JOHDANTO	4
2 KANSALAISTOIMINNANKESKUS MATARA	6
2.1 Kolmas sektori yhteiskunnallisena toimijana	6
2.2 Mataran toimintamalli	8
2.3 Matara kestävän kehityksen toimijana	8
2.3.1 Taloudellinen kestävä kehitys	9
2.3.2 Kulttuurinen ja sosiaalinen kestävä kehitys	9
2.3.3 Ekologinen kestävä kehitys	10
3 KIRISTYVÄT JÄTEHUOLLON VAATIMUKSET	11
3.1 Kansainvälisistä sopimuksista paikallisen tason määräyksiin	11
3.2 Jäteneuvonnan merkitys tavoitteisiin pyrittäessä	13
4 JÄTENEUVONTA	15
4.1 Jäteneuvonnan määritelmä	16
4.2 Jäteneuvonnan kohderyhmät	17
4.3 Käytännön jäteneuvonta	18
4.4 Kolmannen sektorin jäteneuvonnan erityispiirteet	19
5 JÄTENEUVONTA KANSALAISTOIMINNANKESKUS MATARASSA	20
6 KEHITTÄMISTEHTÄVÄT JA NIIDEN TOTEUTUS	22
6.1 Kehittämistehtävät	23
6.2 Aineistot	23
6.2.1 Keskuksen työntekijöille tehty kysely	23
6.2.2 Keskuksessa vieraileville tehty kysely	24
6.2.3 Jätehuoltosuunnitelmasta käytännön jätehuoltoon	24
7 TULOKSET	26
7.1 Kyselyiden tuloksia ja jätehuoltosuunnitelmasta poimittua	26
7.1.1 Jätehuollon nykytila	27
7.1.2 Muutostoiveita jätehuoltoon	29

7.2 Ehdotuksia jäteneuvonnaksi	31
7.2.1 Kirjallinen ohjeistus	32
7.2.2 Suullinen ohjeistus	33
7.2.3 Roskan loputon elämä -näyttely	34
7.2.4 Kierrätyspiste	37
7.2.5 Käytöstä poistettujen tietokoneiden keräys	37
7.2.6 Uudelleen käytettävien jätteiden keräys	38
8 ARVIOINTIA JA POHDINTAA	39
8.1 Tutkimuksen arviointia	39
8.2 Johtopäätöksiä	40
LÄHTEET	42

LIITTEET

- Liite 1. Kansalaistoiminnankeskus Matarassa työskenteleville toteutettu kysely
- Liite 2. Kansalaistoiminnankeskus Matarassa vieraileville toteutettu kysely
- Liite 3. Kansalaistoiminnankeskus Mataran jätehuoltosuunnitelma
- Liite 4. Jätteiden lajitteluohje, Matarankatu 4

KUVAT

Kuva 1. Jätelain mukainen etusijajärjestys (Helle 2012, 42).	12
Kuva 2. Jäteneuvonta voi tulla vastaan yllättävissä tilanteissa (Leinonen 2013).	16
Kuva 3. Anssu-peikko (Anniina Räisänen) antamassa jäteneuvontaa Gloriassa keväällä 2013.	34
Kuva 4. Esimerkki näyttelyn toteutustapamahdollisuudesta.	36

LYHENTEET JA SANASTO

Opinnäytetyöni käsittelee jätehuoltoa ja -neuvontaa kolmannella sektorilla, joten keskeisimmät käsitteet liittyvät näihin aihealueisiin.

Jäte	Aine tai esine, jonka sen haltija on poistanut tai aikoo poistaa käytöstä taikka on velvollinen poistamaan käytöstä. (Jätelaki 17.6.2011/646)
Jätehuolto	Jätteen keräys, kuljetus, hyödyntäminen ja loppukäsittely, mukaan lukien tällaisen toiminnan tarkkailu ja seuranta sekä loppukäsittelypaikkojen jälkihoito ja toiminta välittäjänä. (Jätelaki 17.6.2011/646)
Jätteen kierrätys	Toiminta, jossa jäte valmistetaan tuotteeksi, materiaaliksi tai aineeksi joko alkuperäiseen tai muuhun tarkoitukseen; jätteen kierrätyksenä ei pidetä jätteen hyödyntämistä energiana eikä jätteen valmistamista polttoaineeksi tai maantäyttöön käytettäväksi aineeksi (Jätelaki 17.6.2011/646)
Kansalaisjärjestö	Rekisteröity yhdistys, joka toimii tietyn, päätetyn, tarkoituksen hyväksi paikallisesti, alueellisesti ja/tai valtakunnallisesti, jolla on hyväksytyt säännöt tai ainakin toimintanormit ja jolla on toimintaorganisaatio ja sovittu taloudenhoito. (Harju 2003, 12)
JSE	Jätteen synnyn ehkäisy
SER	Sähkö- ja elektroniikkaromu
Yleishyödyllinen yhteisö	Toiminnan perimmäistä tarkoitusta eli järjestöjen pyrkimystä toimia eri tavoin yleiseksi tai yhteiseksi hyväksi, ilman voiton tavoittelua. (Harju 2003, s 44)
Valtsu	Valtakunnallinen jättesuunnitelma vuoteen 2016

1 JOHDANTO

Jyväskylässä on avattu keväällä 2012 Kansalaistoiminnankeskus Matara. Se on koonnut sisälleen noin 30 eri yhteisöä ja järjestöä, joita kaikkia yhdistää toimiminen kolmannella sektorilla. Matarassa työskentelee päivittäin noin 100 ihmistä ja vierailijoita kävi ensimmäisenä toimintavuonna noin 10 000. Matarassa keskuksen kuuluvat ja myös sen ulkopuoliset yhteisöt voivat pitää kokouksia ja koulutuksia. (Kansalaistoiminnankeskus Matara 2013c.) Kolmatta sektoria ja Mataran toimintaa käsitellään tarkemmin luvussa 2.

Järjestötoiminta liikuttaa suurta joukkoa ihmisiä ja synnyttää toiminnan sivutuotteena jätettä, kuten muutkin toiminnat. Järjestöjen toimiessa aiemmin siellä täällä pieninä toimipisteinä, saattoi jätteen kierrätys syntyvien pienten jätemäärien takia jäädä säädösten vaatimaan minimiin. Nyt kansalaistoiminnankeskuksen kerättyä kattonsa alle monia pieniä yhteisöjä, on syntyvän jätteen määrä kasvanut. Tämä mahdollistaa tehokkaamman kierrätysmahdollisuuden myös jätteille, joita syntyy vähemmän sekä materiaalin uudelleen käytölle keskuksen eri toiminnoissa.

Jätehuoltoa ohjaavat usean tason määräykset, joihin tulee kiristyksiä säännöllisesti ohjaten jatkuvasti suuremman määrän jätteestä kierrätykseen loppukäsittelyn sijaan. Euroopan Unionin luomat direktiivit ohjaavat kansallista lainsäädäntöä. Lainsäädäntö valtuuttaa kunnat luomaan alueelliset lainsäädäntöä seuraavat määräykset jätehuoltoon. Jyväskylässä toimiessaan on Matara veloitettu seuraamaan Jyväskylän kaupungin jätehuoltomääräyksiä. Jätehuollon määräyksiä tarkastellaan tarkemmin luvussa 3.

Kansalaistoiminnankeskus Mataran arvot perustuvat vahvasti sosiaalisesti kestävän kehityksen arvoihin. Arvot ovat rohkeus, tasa-arvo ja yhteisöllisyys. Kaikki arvot pitävät sisällään täsmentäviä arvoja. Rohkeus täsmentyy muun muassa kestävään arkeen ja sen osa-alueisiin: sosiaaliseen, kulttuuriseen, ekologiseen ja taloudelliseen kestävyteen. Yksi osa ekologista kestävyttä on toimiva jätehuolto. (Kansalaistoiminnankeskus Matara 2013b.)

Tämän opinnäytetyön tilaaja on Jyväskylän Aukkaiden Paikkalisagenda JAPA ry, joka on jyvaskyläläinen kestävän kehityksen toimisto ja yksi Kansalaistoiminnakeskus Matarassa toimivista yhdistyksistä. Työ on laadultaan kehittämistutkimus, jossa käytetään kvantitatiivisia menetelmiä. Sen tarkoituksena on selvittää, mikä on jätehuollon nykytila Matarassa ja millaisia muutoksia se mahdollisesti vaatii. Muutoksiin ohjataan jäteneuvonnalla. Työssä selvitetään, mitkä jäteneuvonnan keinot soveltuvat parhaiten Mataraan. Selvitystapoina käytetään kyselyjä keskuksen työntekijöille ja vierailijoille sekä keskuksen jätehuoltosuunnitelman antamia tietoja. Näiden tulosten pohjalta suunnitellaan parhaat jäteneuvontatavat, jotka huomioivat Mataran toiminnan erityispiirteet. Jäteneuvontaa käsitellään kappaleessa 4 sekä kehittämistehtäviä kappaleessa 6. Tulokset ja työn arviointi esitetään luvuissa 7 ja 8.

Kiitän opinnäytetyön tekoprosessin ohjauksesta ja kannustamisesta Sirpa Halosta Turun ammattikorkeakoulusta, Anna Sarkkista, Paula Wilkmania ja Kati Kankaista JAPA ry:stä sekä ja Sari Naappia Kansalaistoiminnakeskus Matarasta. Lisäksi kiitän suuresti Joni Purojärveä, Linnea Rissasta ja Laura Brownea työssä eteenpäin tsemppaamisesta ja ajatusten kieputtelusta. Erityiskiitos Karl Fazerille erinomaisen liikeidean toteuttamisesta.

2 KANSALAISTOIMINNANKESKUS MATARA

Kansalaistoiminnankeskus Matara on kolmannella sektorilla toimivia yhteisöjä ja tavallisia kansalaisia yhteen keräävä kohtaustapa. Yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden välillä on yksi keskuksen tavoitteista. Keskus kokoaa yhteen aiemmin hajallaan toimineita yhdistyksiä ja niissä palkallisina ja vapaaehtoisina työskenteleviä henkilöitä. Näin järjestöissä ja yhteisöissä mahdollisesti yksin työskentelevät saavat ympärilleen työyhteisön, joka auttaa jaksamaan työssä ja tarjoaa mahdollisuuden ajatusten vaihtoon.

Järjestötoiminnalle, ja myös Mataralle, on tyypillistä vapaa-ajantoimintaa, usein toimisto-aikojen ulkopuolella tapahtuen. Matarassa on aktiivista toimintaa ilta-aikoinakin, esimerkiksi kokouksia, koulutuksia ja ryhmätapaamisia.

2.1 Kolmas sektori yhteiskunnallisena toimijana

Kansalaisyhteiskunnassa ihmiset ovat samaan aikaan sekä toimijoita että toiminnan kohteita. Siinä ihmiset järjestävät palveluja ja toimintaa itselleen ja muille ihmisille omista toiveistaan ja lähtökohdistaan käsin. Sen toimintaa luonnehtivat vapaaehtoisuus, autonomisuus ja vapaus. Suomessa kansalaisyhteiskuntaan kuuluvat muun muassa vapaamuotoinen kansalaistoiminta, järjestötoiminta, ammattiyhdistystoiminta ja sosiaalinen media. Vapaamuotoisen kansalaisyhteiskunnan määrää ei tunneta, mutta rekisteröityjä yhdistyksiä Suomessa on noin 125 000. (Harju 2010, 12-14.) Jäseniä näissä yhdistyksissä on noin 15 000 000 (kansalaisyhteiskunta.fi 2012).

Käsitteiden kansalaisyhteiskunta ja kolmas sektori välinen suhde on määrittäjästä kiinni, niiden välinen suhde vaihtelee. Helander (2000, 2-7) määrittää kansalaisyhteiskunnan kokonaisuudeksi, jonka ytimessä on kolmas sektori. Lisäksi siihen kuuluvat muun muassa perheet ja epäviralliset sosiaaliset verkostot. Harju (2010, 12-13) määrittää kansalaisyhteiskunnan ja neljännen sektorin, eli perheet, kotitaloudet, sukulaiset ja ystävät, erilleen. Harju kuitenkin toteaa, että näiden sektoreiden, kuten myös muiden, väliset rajat ovat häilyvät.

Kolmas sektori pitää sisällään järjestäytyneitä yhdistyksiä sekä uusosuuskuntia ja joitain säätiöitä taloudellisesta toimintamallista riippuen. Ne toimivat yksityisen ja julkisen sektorin rinnalla. Yleishyödyllisyys, vapaaehtoisuus, riippumattomuus, yhteisöllisyys ja taloudellisen voiton tavoittelemattomuus ovat tyypillisiä ominaisuuksia suomalaiselle kolmannelle sektorille. (Harju 2003, 15-16.) Moni yhdistys kantaa taustallansa aatteellisuutta ja saa yleishyödyllisyytensä takia erityisaseman verotuksessa ja avustuksissa (Harju 2003, 44-45).

Perinteinen tapa suomalaisen kolmannen sektorin rahoituksessa on ollut yleisavustus, joka on antanut yhdistyksille vapauden päättää itse rahojen käytöstä. Tämä käytäntö on tukenut yhdistysten riippumattomuutta. Uusi suuntaus on kuitenkin ollut avustusten määrän pienentäminen ja jopa vastikkeelliseksi muuttaminen. Tällöin rahoittaja pääsee määräämään rahojen käyttökohteesta. Myös kunnat ovat huonossa taloustilanteessa pienentäneet ja poistaneet kokonaan kolmannelle sektorille jaettavia avustuksia. Kolmannen sektorin toimijat joutuvat usein hakemaan rahoituksen useista eri lähteistä ja tekemään kovasti töitä toimintamahdollisuuksiensa ylläpitämiseksi. (Harju 2003, 152.)

Vapaaehtoistoiminnan asema yhteiskunnassa ja ihmisten arjessa on muutoksessa. Aikaisemmin on korostettu työn merkitystä vapaaehtoistoiminnassa. Vähitellen ovat mukaan tulleet myös toimijan motiivit; avuksi olemisen halu ja uuden oppiminen esimerkkeinä. Viimeisenä vuosikymmenenä vapaaehtoistoiminnasta on tullut kansalaisoikeus, se nähdään merkinä halusta osallistua ja vaikuttaa. Kaikilla tulisi olla oikeus vapaaehtoistoihimiseen. (Laimio & Välimäki 2011, 9-10.) Leo Stranius toi esille 15.11.2012 luennollaan nousussa olevan epämuodollisen kansalaistoiminnan. Ryhmät eivät välttämättä ole järjestäytyneitä esimerkiksi yhdistysten tapaan vaan kyseessä voi olla enemmänkin elämäntapa. Helanderin määritelmään nojaten kyseessä on kansalaisyhteiskuntaan kuuluvaa toimintaa.

Toistaiseksi kuitenkin suuri osa kansalaistoiminnasta ja järjestöistä tarvitsee toimintansa toteuttamiseen pysyviä tiloja. Kansalaistoiminnan keskus Matara tarjoaa pienille järjestöille toimisto-, koulutus- ja kokoustilojen lisäksi myös työyhteisön, jossa työskentelevät osaavat asettua toistensa asemaan.

2.2 Mataran toimintamalli

Jyväskylässä vietettiin Kansalaistoiminnakeskus Mataran avajaisia keväällä 2012. Keskus toimii kansalaisten matalan kynnyksen kohtaamispaikkana. Matarassa on toimitilat usealle kansalaisjärjestölle, monikulttuurikeskus, kansalaisten "olohuone", järjestöhotelli, vuokrattavia kokoustiloja sekä järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan resurssi- ja informaatiokeskus. Keskuksessa toimivat yhteisöt työskentelevät muun muassa nuorten parissa, auttavat erilaisten sairauksien kanssa eläviä, nostavat esille ympäristöasioita eri näkökulmista ja tarjoavat tilinpitopalveluja toisille yhteisöille. Kansalaistoiminnakeskus toimii kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. (Mikkola 2012.)

Matara jakautuu kahteen eri osoitteeseen, Matarankatu 4:n ja 6:n. Molemmissa kiinteistöissä Mataran käytössä on osa tiloista, yhteensä noin 2000 neliometriä. Kiinteistöissä on myös muita toimijoita, esimerkiksi ravintoloita. Matarankatu 4:ssä sijaitsevat tilat otettiin käyttöön lokakuussa 2010 ja Matarankatu 6:ssa helmikuussa 2012. Toimistohuoneiden lisäksi kiinteistöissä on myös muun muassa kokoustiloja, saleja, taukokuoneita sekä aula, jossa on kansalaisten olohuoneen lisäksi vaihtuvia taidenäyttelyitä.

Matara tarjoaa yhdistyksille mahdollisuuden vuokrata toimistotiloja lyhyeksikin ajaksi kokouksia varten järjestöhotellista (Kansalaistoiminnakeskus Matara 2013c). Samaa tilaa voi siis käyttää usea yhdistys silloin kun sitä tarvitsee. Näin esimerkiksi säästyy lämmitykseen käytettävää energiaa ja yhdistykset maksavat vain tilasta ja ajasta, jota he todella käyttävät. Mataran toimintakertomus vuodelta 2012 kertoo, että järjestöhotellia on vuokrattu yhteensä 800 tuntia. Mataran kokous- ja ryhmätiloja ovat käyttäneet keskuksen ulkopuoliset tahot 2100 tuntia. (Kansalaistoiminnakeskus Matara 2013c.)

2.3 Matara kestävän kehityksen toimijana

Kansalaistoiminnakeskus Mataralla on kolme toimintaa ohjaavaa pääarvoa: yhteisöllisyys, tasa-arvo ja rohkeus. Nämä arvot tuovat esille keskuksen

sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästä kehitystä. Kaikki kolme arvoa pitävät sisällään täsmennyksiä arvoja. Rohkeus täsmenyy muun muassa kestävästä arjen neljään osa-alueeseen: sosiaaliseen, taloudelliseen, kulttuuriseen ja ekologiseen kestävyteen. (Kansalaistoiminnan keskus Mataralla 2013b.)

2.3.1 Taloudellinen kestävä kehitys

Taloudellinen kestävä kehitys on kasvua, joka on sisällöltään ja laadultaan tasapainoista eikä perustu velkaantumiseen pitkällä aikavälillä. Se on edellytys yhteiskunnan monille toiminnoille. (Ympäristöministeriö 2012.)

Useita Matarassa toimivia yhdistyksiä tai yhteisöjä toimii rajallisen budjetin luomissa raameissa. Tästä johtuen ovat esimerkiksi tehtävien hankintojen määrät rajalliset. Keskuksessa onkin arkipäivää lainata toiselta yhdistykseltä jotain mitä itsellä ei käytössä ole, tulostaa keskitetysti yhdellä mutta monipuolisella kopiokoneella ja osallistua esimerkiksi kirjokuorien keräykseen sisäisiä postituksia varten.

2.3.2 Kulttuurinen ja sosiaalinen kestävä kehitys

Sosiaalisen ja kulttuurisen kestävästä kehityksen ajatuksena on taata hyvinvoinnin edellytysten siirtyminen seuraaville sukupolville. Silloin tarkastelussa ovat muun muassa terveydenhuollon järjestäminen, köyhyys ja sukupuolten välinen tasa-arvo. (Ympäristöministeriö 2012.)

Kansalaistoiminnan keskuksena Mataralla on juuret vahvasti kestävästä kehityksen toteuttamisessa. Kolmannen sektorin toimijoiden saattaminen samaan tilaan vahvistaa kansalaistoimintaa ja edistää sosiaalista kestävästä kehitystä. Kansalaistoiminnan keskus lisää järjestöjen omia toimintaedellytyksiä ja järjestöjen välistä yhteistyötä sekä lisää kansalaisten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Myös yksintyöskentelevät järjestötyöntekijät saavat ympärilleen työssäjaksamisessa auttavan työyhteisön (Pehkonen 2011).

Matarassa on useita erityisesti sosiaali- ja terveysasioiden parissa työskenteleviä yhteisöjä. Nämä yhteisöt kokoavat yhteen henkilöitä, jotka ovat samassa elämäntilanteessa, joilla on samanlaisia elämäkokemuksia tai sama

sairaus. (Kansalaistoiminnan keskus Matarassa 2013a.) Järjestöiden toimintaan osallistumisessa on rima usein pyritty pitämään mahdollisimman matalana.

Mataran sisäistä sosiaalista ja kulttuurista kestävästä kehitystä pitää yllä esimerkiksi monikulttuurikeskus Gloria. Se tuo päivittäin keskukseseen henkilöitä, joiden kulttuuritausta poikkeaa Matarassa työskentelevästä enemmistöstä. Syksystä 2012 lähtien on Matarassa järjestetty lunch beat –discoja, jotka antavat lounastunnin aikaan mahdollisuuden rentoutua ja viettää aikaa yhdessä muiden kanssa. Keskuksessa pidetään myös muun muassa afrikkalaisen tanssin ja japanilaisen liikuntalajin shindon tunteja. (Kansalaistoiminnan keskus Matarassa 2013d.)

2.3.3 Ekologinen kestävä kehitys

Ekologinen kestävä kehitys pitää sisällään luonnon kestäväksi ihmisen taloudellisen ja aineellisen toiminnan sopeuttamisen pitkällä aikavälillä. Biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemien toimivuus ovat ehtoina ekologiselle kestäväälle kehitykselle. (Ympäristöministeriö 2012.)

Ekologinen kestävä kehitys on tähän mennessä näkyvimmin huomioitu Matarassa työmatkaliikumisessa. Vuonna 2012 Jyväskylässä toteutettiin liikumisen ohjaus -hanke, jossa kannustettiin erilaisia jyväskyläläisiä ryhmiä kulkemaan ekologisesti. Yksi osahanke toteutettiin Matarassa. Hankkeen tavoitteena oli kannustaa Matarassa työskenteleviä kulkemaan työmatkansa kodin ja työpaikan välillä sekä työpäivän aikana mahdollisimman ympäristöystävällisesti. Hankkeen aikana saivat työntekijät käyttöönsä yhteisiä paikallisliikenteen bussikortteja sekä polkupyöriä. Matarankatu kuuden aulatiloihin asennettu näyttö kertoo ohimenevien paikallisliikenteen bussien aikataulut reaaliaikaisesti. (Jyväskylän Asukkaiden Paikallisagenda ry 2012b)

3 KIRISTYVÄT JÄTEHUOLLON VAATIMUKSET

Vaatimukset ohjautuvat ylhäältä alaspäin alkaen Euroopan unionin asettamista direktiiveistä päättyen Jyväskylän kaupungin asettamiin jätehuoltomääräyksiin. Välissä on Suomen lainsäädäntö, joka ohjautuu direktiivien ja asetusten perusteella. Myös Kansalaistoiminnan keskus Mataran omat arvot ohjaavat jätehuoltoa.

3.1 Kansainvälisistä sopimuksista paikallisen tason määräyksiin

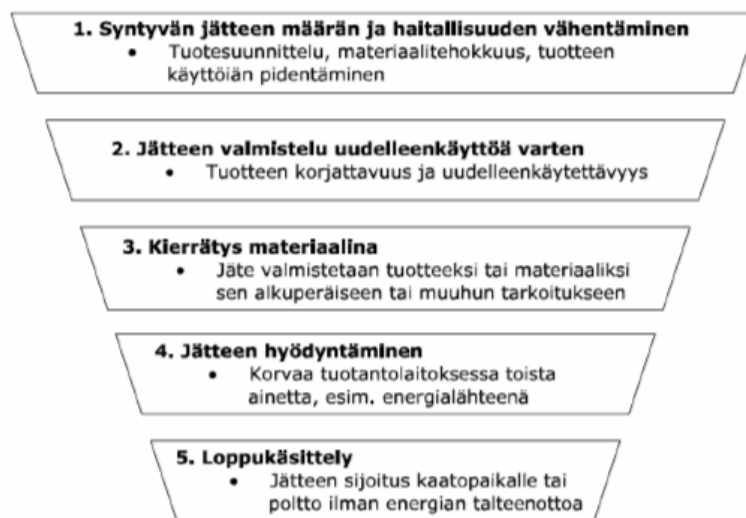
”Kaiken jätepolitiikan ensisijaisena tavoitteena olisi oltava jätteestä ja jätehuollosta aiheutuvien haitallisten terveys- ja ympäristövaikutusten minimoiminen. Jätzepolitiikalla olisi myös pyrittävä vähentämään luonnonvarojen käyttöä ja edistämään jätehierarkian soveltamista käytännössä.” Tämä Euroopan parlamentin ja neuvoston asettaman jätedirektiivin (19.11.2008/98/EY) artikla on EU:n laajuisen jätzepolitiikan perusta. Kyseinen direktiivi ohjaa muun muassa laajennetun tuottajavastuun käyttöönottoa ja tavoiteprosentteja eräiden materiaalien kierrätyksessä. Direktiivi asettaa tavoitteeksi, että vuoteen 2020 mennessä kiinteän yhdyskuntajätteen kierrätystä olisi lisättävä maittain vähintään 50 painoprosenttiin sen kokonaismäärästä koko EU:n alueella. Kierrätysprosentti Suomessa on ollut noin 35 vuodesta 2001 vuoteen 2010 (Fischer 2013).

Suomessa kiinteistöillä tapahtuvaa jätehuoltoa ohjaavat pääasiassa jätelaki (17.6.2011/646) sekä -asetus (19.4.2012/179). Kuntien antamat jätehuoltomääräykset pohjaavat näihin.

1.5.2012 voimaan tulleen Suomen jätelain tarkoituksena on ”ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa ja haittaa terveydelle ja ympäristölle sekä vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta, edistää luonnonvarojen kestävästä käyttöä, varmistaa toimiva jätehuolto ja ehkäistä roskaantumista”. Tätä myös kunnittain tehtävät jätehuoltomääräykset käyttävät ohjenuorana. Jätelaki tehostaa etusijajärjestyksen noudattamista. Etusijajärjestys tulee EU:n

jätedirektiivistä ja se on jätelain yleisvelvollisuus. Järjestys on viisiportainen: 1. Syntyvän jätteen määrän ja haitallisuuden vähentäminen. 2: Jätteen valmistelu uudelleen käyttöä varten. 3: Kierrätys materiaalina. 4: Jätteen hyödyntäminen. 5: Loppukäsittely. (17.6.2011/646.) Loppusijoitus on vaihtoehtoista huonoin, parasta olisi jos jätettä ei syntyisi ollenkaan. Uudessa laissa ja asetuksessa on pyritty tehostamaan ensimmäisen portaan huomioimista. Kuvassa 1 on esitetty etusijajärjestys.

JÄTELAIN ETUSIJAJÄRJESTYS



Kuva 1. Jätelain mukainen etusijajärjestys (Helle 2012, 42).

Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016 eli Valtsu on strateginen suunnitelma jätehuollon ja jätteiden synnyn ehkäisyn periaatteista, päämääristä ja tavoitteista vuoteen 2016 sekä niiden saavuttamiseksi tarvittavista toimista. Suunnitelma on valtioneuvoston hyväksymä. Se nostaa erääksi tavoitteeksi kierrätyksen tehostamisen (Ympäristöministeriö 2008, 16). Kannustamalla jätteiden lajitteluun työpaikoilla ja vapaa-ajan toiminnoissa, voi malli kantautua mukana kotiin saakka. Kierrätyksen tuomat hyödyt ympäristölle ovat kiistattomat, vähentäähän kierrätys logistisesti onnistuneesti toteutettuna jätteiden uusiokäytön kautta neitseellisten luonnonvarojen käyttöä sekä tuotteen jalostamiseen ja kuljetuksiin kuluva energiaa (Suomen luonnonsuojeluliitto 2008).

Jätelaki (17.6.2011/646) määrittää kunnalle velvollisuuden jätehuollon järjestämiseen laissa määrättyiltä osin. Jätelain 91§ perusteella kunta voi antaa lain täytäntöön panemiseksi paikallisia ohjeita ja määräyksiä, jotka koskevat koko kuntaa tai osaa siitä. Jyväskylässä on jätehuoltomääräykset hyväksyneet kaupunkirakennelautakunta ja ne ovat tulleet voimaan 1.1.2013 (Jyväskylän kaupunki 2013). Myös jätehuoltomääräykset korostavat loppukäsiteltäväksi päätyvän jätteen määrän vähentämistä jätelain mukaisesti.

Jätehuoltomääräykset muun muassa määrittävät kerättävät jätejakeet ja niihin tarvittavat keräysvälineet, tyhjennysvälit sekä ohjaavat jätekeräystilojen suunnittelua ja yleisötilaisuuksien jätehuoltoa. Määräykset ovat kuntakohtaisia ja näin ollen voivat vaihdella eri kuntien välillä.

Jyväskylän kaupungin jätehuoltomääräysten mukaan yleinen jätteiden lajittelovelvoite koskee kaikkia Jyväskylän alueella asuvia ja toimivia yrityksiä, yhteisöjä ja kaupunkilaisia. Jätteen haltija on velvollinen noudattamaan jätteiden lajittelusta annettuja määräyksiä ja toimittamaan sekä hyöty- että erityisjätteet sekä vaaralliset jätteet niille osoitettuihin vastaanottoaikoihin jätehuoltomääräysten mukaisesti.

3.2 Jäteneuvonnan merkitys tavoitteisiin pyrittäessä

Valtsun ja EU:n asettamiin tavoitteisiin pyrittäessä on käytössä laaja kirjo jättopolitiikan keinoja. Näitä ovat ohjaus taloudellisten keinojen, kuten verotuksen, ja vapaaehtoisten keinojen, kuten erilaisten ympäristöjärjestelmien, kautta. Jäteneuvonta on informaatio-ohjaukseen perustuva jättopolitiikan keino. (Ympäristöministeriö 2008; Blinikka 2002, 8.)

Verrattuna muihin jättopolitiikan keinoihin on jäteneuvonnalla omat ominaispiirteensä, jotka Kansalaistoiminnan keskus Mataran tapauksessa nousevat esille. Taloudelliset keinot koskevat Mataraa Jyväskylän kaupungin ja jätelain asettamien jätemaksujen kautta. Nämä jätemaksut eivät kuitenkaan suoraan näy keskuksessa toimiville yhteisöille, jotka maksavat vuokrassa yhteissummana kaikki kiinteistöjen käyttömaksut. Jättopolitiikan vapaaehtoisin

ohjaukeinoihin kuuluvat muun muassa erilaiset ympäristöjärjestelmät, esimerkiksi WWF:n Green Office –ohjelma. Sen tavoitteena on pienentää ekologista jalanjälkeä ja vähentää hiilidioksidipäästöjen määrää toimistoissa (WWF Suomi 2013a). Kyseinen ohjelma maksaa osallistujille vuodessa toimiston koosta riippuen tuhansia euroja (WWF Suomi 2013b). Näin ollen siihen osallistuminen on monille pienellä henkilöstömäärällä ja budjetilla toimiville yhteisöille haasteellista. Usein yrityksillä on vapaaehtoisten ympäristöjärjestelmien käyttöönoton taustalla ympäristöystävällisten motiivien lisäksi myös taloudellisia intressejä. Ympäristöystävällinen imago saattaa joillekin kuluttajille olla vaikuttava tekijä ostopäätösten teossa. Yhdistykset eivät toiminnassaan pyri liikevoiton tuottamiseen. Myös tämän vuoksi maksullisten ympäristöjärjestelmien käyttöönotto yhdistyksissä on harvinaista.

Jäteneuvonta Matarassa voidaan toteuttaa tavalla, joka näkyy sekä siellä työskenteleville että vieraileville. Näin ollen se tavoittaisi suuremman määrän ihmisiä kuin WWF:n Green office –ohjelma. Se vaikuttaisi keskuksessa sen käyttöön ottavaan yhteisöön tai yhdistykseen, ei välttämättä suoranaisesti muihin yhdistyksiin tai vierailijoihin. Jäteneuvonta voidaan toteuttaa tavalla, jossa kustannukset eivät nouse korkeiksi mutta kuitenkin tavoittaen toivottu kohderyhmä.

4 JÄTENEUVONTA

Jäteneuvonta on yksi informaatio-ohjauksen keino jätepolitiikan toteuttamisessa joko yksin tai yhdessä muiden ohjauskeinojen kanssa. Informaatio-ohjaus tarkoittaa tiedon tuottamista ja levittämistä ympäristöongelmista, niiden aiheuttajista ja ongelmien ratkaisutavoista. Muita jätepoliittisia menetelmiä ovat hallinnolliset ohjauskeinot, kuten ympäristöluvut ja tuottajavastuu, taloudelliset ohjauskeinot, kuten jäteverot ja – maksut sekä vapaaehtoisuuteen perustuvat ohjaustavat kuten sertifikaatit. (Blinikka 2002, 8.)

Jätelaki (17.6.2011/646) määrää kunnat vastuullisiksi jäteneuvonnan antajaksi yhdyskuntajätteen osalta. Tuottajavastuun piiriin kuuluvien jätteiden osalta tuottajat järjestävät neuvonnan yhteistyössä kuntien kanssa. Kunta voi jätelain 43 §:n mukaan siirtää jäteneuvonnan tehtävät myös yhtiölle, joka on perustettu hoitamaan muitakin jätteisiin liittyviä tehtäviä, esimerkiksi kuljetusta ja käsittelyä. Neuvonnan tulee ohjata vähentämään yhdyskuntajätteen määrää ja haitallisuutta sekä ohjata jätehuollon toteuttamista asianmukaiseksi. Jäteneuvontaa voivat jätelain mukaan antaa myös muut tahot, kuten yhdistykset ja jätehuoltoyhtiöt.

Arkielämässä esimerkillä ja vertaisneuvonnalla on suuri merkitys, ihmiset omaksuvat uusia toimintatapoja helposti tuttaviltaan tai naapureiltaan myös jätteisiin liittyen. Sana uudesta tai vaikkapa johonkin erityiseen teemaan keskittyneestä kirpputorista leviää herkästi. Jäteneuvontaan voi törmätä yllättävissäkin tilanteissa, kuten kuvassa 2 tapahtuu.



Kuva 2. Jäteneuvonta voi tulla vastaan yllättävissä tilanteissa (Leinonen 2013).

4.1 Jäteneuvonnan määritelmä

Jäteneuvonta nähdään hyvin yhdenmukaisesti. Outi Ritvanen (2000, 7) julkaisussaan *Jäteneuvonta ja sen kehittäminen Keski-Suomessa* toteaa, että ”jäteneuvonnalla tarkoitetaan kaikkea jätteisiin liittyvää tiedottamista ja asenteisiin vaikuttamista”.

Michael Lettenmeier (1994, 182 kirjoittaa kirjassa *Roskapuhetta – jäteneuvonnan käsikirja*) jäteneuvonnasta seuraavaa: “Jäteneuvonnan tavoitteena on vähentää loppukäsittelyyn päätyvän jätteen määrää ja haitallisuutta ja sitä kautta erilaisia ympäristövahinkoja. Jäteneuvonta on osa ympäristönsuojelua, koska se pyrkii ennaltaehkäisemään ympäristövahinkoja. ... Jäteneuvonta vaikuttaa asenteisiin ja välittää yksityiskohtaisia tietoja ja taitoja.”

Päivi Blinikka (2002, 8) määrittää julkaisussaan *Jäteneuvonta 2000-2006* jäteneuvonnan tavoitteeksi laajemmin käyttöönotettavien luonnonvarojen määrän vähentämisen. Hän nostaa tavoitteeksi myös ympäristötietoisuuden

lisäämisen, vaikuttamisen ihmisten arvoihin, asenteisiin ja käytökseen sekä loppukäsittelyyn päätyvän jätteen määrän vähentämisen.

Jätelain uudistuminen ja tiukentuminen sekä tavoitteet loppukäsittelyyn päätyvän jätteen määrän vähentämisestä vaikuttavat myös jäteneuvontaan. Vaikka neuvonnan määritelmä ei itsessään muutu Ritvasen antamasta määritelmästä, tulee neuvontatyön huomioida muutokset Euroopan Unionin linjauksissa ja Suomen jätelaissa.

Jäteneuvonta ei siis ole pelkästään ohjeistusten ja jätteiden lajitteluun liittyvien neuvojen antamista, vaan myös yhteisomistusta, ruoan tähteiden käyttöä kodeissa ja vanhan muodistamista. Oikeiden neuvontatapojen löytäminen vaatii neuvojalta perehtymistä muun muassa kohderyhmään ja alueellisiin käytäntöihin.

4.2 Jäteneuvonnan kohderyhmät

Jäteneuvonnan kohderyhmiä ovat kaikki jätettä tuottavat ja sen kanssa tekemisissä olevat tahot, yritykset, julkinen sektori, yhteisöt, taloyhtiöt, maahanmuuttajat, miehet ja lapset. Saman henkilön voi siis tavoittaa usean kohderyhmän kautta riippuen neuvonnan lähtökohdista. (Lettenmeier 1994, 194).

Suhtautuminen annettuun jäteneuvontaan voi vaihdella välinpitämättömän kielteisestä myönteisen kiinnostuneeseen. Uutiset ympäröivän maailman tilasta kuitenkin tavoittavat kaikki ja myös kielteisesti suhtautuvat tulisi saada ymmärtämään omat vaikutusmahdollisuutensa. (Lettenmeier 1994, 194).

Oleellista jäteneuvontaa antaessa on pohtia, mikä neuvontatapa kulloinkin on paras ja tuottaa toivotun tuloksen mahdollisimman tehokkaasti (Lettenmeier 1994, 195). Lapsille tehty näytelmä, jossa lajitellaan jätteitä oikeisiin roska-astioihin lattialla istuskellen ja laulujumpaten, ei luultavasti sovi sellaisenaan toimistossa työskenteleville aikuisille. Kohdeyleisön tunteminen ja siihen eläytyminen kannattaa: Kun jäteneuvontaa toteutetaan lapsille iässä, jossa he ovat hyvin kiinnostuneita uusista asioista, kulkeutuu saatu oppi kotiin asti lasten

mukana. Tuntiessaan kohdeyleisönsä välttää jäteneuvoja turhan työn tekemisen (Lettenmeier 1994, 191).

4.3 Käytännön jäteneuvonta

Ihmisten kyky, mahdollisuudet ja halu paneutua asioihin nykyisessä informaatiotulvassa on rajoitettu. Jotta kaikista päivittäin saatavista tiedoista annettu jäteneuvonta jäisi mieleen, on neuvonnan oltava kohderyhmän mukaan muokattu niin, että vastaanottajalla mielenkiinto säilyy yllä ja asiat jäävät mieleen. Lettenmeier (1994, 247) korostaa kirjassaan ihmisen oppivan huomattavasti tehokkaammin päästessään itse tekemään, keskustelemaan, näkemään ja kuulemaan kuin esimerkiksi pelkästään kuullessaan. Kun nähdään yhdessä se, miten suuri rosakasa saadaan lajiteltua kierrätykseen ja kaatopaikalle päätyvän jätteen määrä pienenee huomattavasti, voimauttaa se jokaista uskomaan omiin mahdollisuuksiinsa planeettamme auttamiseksi.

Jätelaki korostaa jätteen synnyn ehkäisyä (17.6.2011/646). Tuotetun jätteen uudelleenkäytön, kierrättämisen tai energiana hyödyntämisen sijaan vielä tärkeämpää olisi ehkäistä jätteen syntyä ylipäänsä. Suomalaisessa kulttuurissa ovat erilaiset käytetyn tavaran kaupat, kirpputorit ja nettikirpparit jokaiselle kansalaiselle tuttu asia. Uutena ovat tulossa laajempaan käyttöön lainaus- ja yhteisomistuspalvelut yksityisten ihmisten välille joko suoraan tai organisoidusti. Näiden palveluiden käyttöönotto tulee olemaan helppoa heille, jotka jo muutenkin tilaavat tuotteita internetissä toimivista kaupoista. Lainaus- ja vuokrausjärjestelmiä käyttäessään he jopa huomaamattaan ehkäisevät jätteen syntyä.

4.4 Kolmannen sektorin jäteneuvonnan erityispiirteet

Yritykset, jotka säännöllisesti tuottavat erilaisia jätelajeita, pyrkivät minimoimaan kaatopaikalle päätyvän jätteen määrää. Osatekijänä tähän on kaatopaikkajätteen korkeampi hinta. Vuonna 2013 Mustankorkean jätteenkäsittelylaitokselle tuotava suurien kuormien lajiteltava sekajäte maksaa 189,93 euroa/tonni sisältäen 24 % arvonlisäveron. Sama määrä lajiteltua keräyslasia maksaa 78,31 euroa. (Mustankorkea 2013.)

Jäteneuvonta, jota yritys suoraan antaa omille työntekijöilleen, on usein työntekijöitä velvoittavaa ja ohjaa heitä (Lettenmeier 1994, 194). Kolmannella sektorilla yhteisöjen työntekijöiden lisäksi on usein toiminnassa mukana myös vapaaehtoisia henkilöitä. Vapaa-aikaansa viettäviä henkilöitä ei voi velvoittaa jätteiden lajitteluun samalla ”pakolla” kuin työstään palkkaa saavia. Tällöin motiivointi jätteiden lajitteluun on tärkeässä osassa.

Pehmeämmissä ohjauskeinoissa pyritään vaikuttamaan asenteisiin ja tunteisiin ja niiden kautta käyttäytymiseen (Lettenmeier 1994, 184). Keinoja voivat olla jätteen ulkonäön kiinnostavaksi tekeminen, jätteen synnyn ehkäisyyn tai lajitteluun liittyvät kampanjat, joissa kannustetaan käyttämään mielikuvitusta tai vierailu jätteenkäsittelylaitokselle. Joskus pelkkä kohderyhmän tavoitettava tiedottaminen auttaa toivotun muutoksen saavuttamisessa.

Vuonna 2008 Anna Sarkkisen ja Kati Kankaisen laatimassa Keski-Suomen ympäristökeskuksen raportissa selvitettiin jäteneuvonnan nykytilaa Keski-Suomessa. Yksi raportin havaitsemista asioista oli, että jäteneuvonnan kohderyhmiä tulisi laajentaa aikaisempaa enemmän erilaisiin virastoihin ja laitoksiin lajittelumotivaation ollessa matalampi töissä kuin kotona (Sarkkinen & Kankainen 2008, 25). Kansalaistoiminnan keskus Matara antaa tähän mainion mahdollisuuden keskuksen toimiessa työpaikan ja vapaa-ajanviettopaikan rajapinnoilla.

5 JÄTENEUVONTA KANSALAISTOIMINNANKESKUS MATARASSA

Ennen tämän työn aloittamista Matarassa ei ollut koko kansalaistoiminnankeskusta tavoittavaa järjestelmällistä jäteneuvontaa tai ohjeistusta jätteiden lajitteluun. Jätehuoltosuunnitelmaa ei ollut eikä näin ollen tietoa siitä, millaista jätettä keskuksessa syntyy ja miten sen lajittelu on järjestetty. Mahdolliset muutostarpeet jätehuollossa eivät myöskään olleet tiedossa.

Käytännössä tämä näkyi Jyväskylän kaupungin jätehuoltomääräysten kannalta puuttuvina ja puutteellisesti merkittyinä jäteastioina jätepisteissä sekä sisällä kiinteistössä että ulkona. Yhtenäisen ohjeistuksen puuttuessa olivat vastuut siistijöiden ja toimijoiden itse hoitamien jäteastioiden tyhjennyksistä epäselvät. Käytännöt mustekasettien ja muiden harvoin syntyvien jätteiden kierrätyksessä olivat vaihtelevat ja toimijoista riippuvaisia.

Käytössä ollut jätteiden lajittelutapa vastasi kuitenkin pääsääntöisesti Jyväskylän kaupungin jätehuoltomääräyksiä. Mataran arvoihin kuuluu kestävä arki ja sen eri osa-alueet. Tämä arvo ohjaa toimimaan enemmän kuin pelkän lain määrittämän minimin.

Kansalaistoiminnankeskus muodostaa yhteisön, jossa työskentelevät tietävät toisensa ja yhdistykset, joissa he työskentelevät. JAPA ry pyrkii edistämään kestävästä kehitystä paikallisesti ja tekee osana toimintaansa myös jäteneuvontaa järjestäen erilaisia jätehuoltoon liittyviä kursseja yhdessä Jyväskylän kaupungin kanssa. Tilanteissa, joissa keskuksessa työskentelevät eivät itse osanneet ratkaista jätteisiin liittyviä kysymyksiä, saivat he opastusta JAPA ry:n koordinaattoreilta. Kyse oli kuitenkin yksittäistapauksista, joihin annetuista ohjeista ei pääsääntöisesti tiedotettu koko Mataran laajuisesti.

Luvussa 6 esitetään kehittämistehtävät, joiden avulla selvitetään jätehuollon nykytilaa ja kehittämistarpeita Kansalaistoiminnankeskus Matarassa. Keskuksessa tehdyn jättekyselyn sekä jätehuoltosuunnitelman avulla

kartoitetaan tarpeet ja parhaimmat keinot jäteneuvonnalle, jotta mahdollisimman suuri määrä keskuksen toimintaan osallistuvista työntekijöistä ja vapaaehtoisista tavoitettaisiin.

6 KEHITTÄMISTEHTÄVÄT JA NIIDEN TOTEUTUS

Tämä opinnäytetyö on laadultaan kehittämistutkimus. Kehittämistutkimus yhdistää syklisessä prosessissa kehittämisen ja tutkimuksen. Kehittämistutkimus lähtee muutostarpeesta, jonka tuloksena syntyy tuotos. Tavoitteina muutoksissa on aina suunta parempaan. Kehittämistutkimus on joukko eri tutkimusmenetelmiä, joita käytetään valikoiden kehittämiskohteen ja tilanteen mukaan. Siinä yhdistyvät kvalitatiiviset ja kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät. Kehittämistutkimuksessa on taustalla yksi tai useampi teoria, joihin kehittämisessä nojataan. (Kananen 2012, 19.)

Tutkimuskohteena kehittämisprosessissa voi olla mikä tahansa toiminto, prosessi, asiantila tai tuote, johon voidaan vaikuttaa. Kehittämisen kohteeseen pyritään vaikuttamaan jollakin keinolla eli interventiolla. Ongelmina interventiossa ovat oikean keinon löytäminen muutoksen aikaansaamiseksi ja toimenpiteiden kohdistaminen juuri oikeaan kohtaan. Lisäksi haasteita aiheuttavat toimenpiteiden vaikutukset kohteisiinsa eli intervention mekanismit. Edellytys oikean intervention ja siitä seuraavan muutoksen aikaansaamiselle on syy-seuraus eli kausaalisuhteiden hahmottaminen ilmiön sisällä. (Kananen 2012, 21-22.)

Kehittämistutkimuksessa kriteeristö ja luotettavuusarviointi ovat vielä alkuvaiheessa. Kehittämistutkimuksella ei ole omaa metodologiaa, vaan se on yhdistelmä kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusta. Näin ollen luotettavuutta on pohdittava käytettävien menetelmien luotettavuuskriteerien avulla. Näitä ovat validiteetti ja reliabiliteetti. (Kananen 2012, 24.) Tätä työtä on arvioitu kappaleessa 8.1.

6.1 Kehittämistehtävät

Työn tarkoituksena on selvittää, mikä on jätehuollon nykytila Matarassa ja millaisia muutoksia se mahdollisesti vaatii. Muutoksiin ohjataan jäteneuvonnalla. Työssä selvitetään, mitkä jäteneuvonnan keinot soveltuvat Mataraan parhaiten.

Keskeisimmät kehittämistehtävät ovat:

Millainen on jätehuollon nykytila Matarassa?

- Mitä muutoksia jätehuoltoon mahdollisesti pitäisi tehdä?

Millainen jäteneuvonta on Matarassa tarpeen?

- Miten huomioida järjestötoiminnan luonne jäteneuvonnassa?

6.2 Aineistot

Aineistoina tässä kehittämistutkimuksessa käytetään Matarassa työskenteleville tehdyn kyselyn tuloksia ja Mataran jätehuoltosuunnitelmaa. Seuraavissa kappaleissa 6.2.1 - 6.2.3 käydään tarkemmin läpi kerätty aineisto sekä perusteet, joilla päädyttiin kyseisiin aineiston hankintatapoihin.

6.2.1 Keskuksen työntekijöille tehty kysely

Työssä haluttiin selvittää mahdollisimman laajasti Matarassa työskentelevien käsitys keskuksen sisäisestä jätehuollosta ja siihen toivotuista muutoksista. Kvantitatiivinen kyselytutkimus nähtiin parhaana keinoa. Kysely sisälsi sekä avoimia että valintavaihtoehtoja antavia kysymyksiä. Lyhyellä kyselyllä, johon vastaaminen oli helppoa eikä vienyt paljoa aikaa, pyrittiin maksimoimaan vastaajien määrää. Kysely sisälsi neljä taustatietokysymystä, 12 pääkysymystä ja viisi mahdollista lisäkysymystä. Suurin osa pääkysymyksistä oli muotoiltu niin, että niihin vastattiin valmiista vastauksista sopivin tai sopivimmat valikoiden. Alakysymykset olivat pääosin avoimia kysymyksiä.

Kysely toteutettiin Matarassa keväällä 2012. Siinä kysyttiin kansalaistoiminnan keskuksen työntekijöiltä käytännön jätehuollosta ja toivotusta

jäteneuvonnasta. Kysely toteutettiin sähköisesti Google Driven lomaketoiminnon avulla. Kyselyn tavoitteena oli saada tietoa Mataran työntekijöiden silloisista jätteenlajittelutavoista ja keskuksessa syntyvistä jätteistä. Kyselyllä selvitettiin myös tarpeita jätehuollon kehittämiseksi. Suurella vastaajien määrällä pyrittiin selkeyttämään koko keskuksen kannalta tarpeellisia muutoksia.

Kyselyssä (liite 1) kysyttiin mitä jätteitä kyselyn vastaajat työpäivänsä aikana tuottavat, mitä jäteasioita he toivoisivat toimistohuoneisiin ja kahvihuoneisiin ja harvinaisempien jätteiden syntymisestä. Jäteneuvontaosiossa tiedusteltiin millaista neuvontaa vastaajat haluaisivat ja mikä innostaisi kierrättämiseen keskuksessa. Kyselyn lopussa vastaajat saivat jättää oman jätteaiheisen kysymyksensä ja yhteystietonsa vastausta varten.

6.2.2 Keskuksessa vierailleville tehty kysely

Kansalaistoiminnankeskuksen avajaisissa huhtikuussa 2012 järjestettiin kysely vierailijoiden asenteista jäteasioita kohtaan Matarassa ja sen ulkopuolella. Kysely toteutettiin perinteisenä lomakekyselynä (liite 2). Kysymyksiä oli kolmen taustatietokysymyksen lisäksi viisi. Kyselyssä kysyttiin muun muassa kuinka tärkeää vierailijoille on, että Matarassa lajitellaan jätteet ja kokevatko vierailijat saavansa tarpeeksi ohjeita jätteiden lajitteluun. Osaan kysymyksistä vastattiin numeerisesti ja osaan valitsemalla valmiiksi annetuista vaihtoehdoista itselle sopivimmat. Kysely on liitteenä 2.

6.2.3 Jätehuoltosuunnitelmasta käytännön jätehuoltoon

Kansalaistoiminnankeskus Mataraan on keväällä 2013 tehty jätehuoltosuunnitelma (liite 3). Se toteutettiin samaan aikaan tämän työn kanssa. Jätehuoltosuunnitelma tehtiin keskukseseen ensimmäistä kertaa. Suunnitelmassa on kartoitettu jätehuollon nykytilaa sekä parantamisen kohteita. Jätehuoltosuunnitelman teko nähtiin tarpeelliseksi, koska tekoprosessissa jätehuoltojärjestelmä ja sen mahdolliset kehityskohteet ovat järjestelmällisen pohdinnan ja tarkistuksen kohteena.

Jätehuoltosuunnitelmassa on kartoitettu Jyväskylän kaupungin asettamat jätehuoltomääräykset ja niiden nykytoteutus sekä muutostarpeet Mataran jätehuollossa. Jätehuoltokartoituksessa on selvitetty kiinteistöllä pääasiassa syntyvät jätteet sekä kartoitettu harvemmin syntyviä jätteitä. Näitä ovat paristot ja sähkö- ja elektroniikkaromu. Kartoitus koski myös jättepisteitä sisällä ja ulkona sekä keräysvälineitä. Jätehuoltosuunnitelmaan on kerätty kartoituksessa havaitut puutteet ja ongelmat sekä tehty esityksiä jätehuollossa parannettavista asioista. Jätteen synnyn ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä sekä jätehuollon seuranta on myös nostettu jätehuoltosuunnitelmassa esille.

Osa jätehuoltosuunnitelmaa on keskuksen siistijöiden kahden viikon ajan pitämä jäteseuranta. Seuranta toteutettiin keväällä 2012. Siinä siistijät seurasivat kuivajätteen, paperin, kartongin, lasin, metallin ja biojätteen määriä sekä muita sinä aikana syntyviä jätteitä kuten paristoja. Taulukko löytyy liitteestä 3 sivulta 13 ja 14.

Parantamisen kohteista on poimittu keskuksen jätehuoltoon tehtäviä muutoksia. Suunnitelma osoittaa tarpeen jäteastioiden merkintöjen selkeyttämiseksi sisällä ja ulkona sekä yleisille lajitteluohjeille. Parannusehdotuksiin perehdytään kappaleessa 7.2.

7 TULOKSET

Seuraavassa perehdytään kyselyiden tuloksiin ja jätehuoltosuunnitelmasta poimittuihin tietoihin. Näiden pohjalta on luotu ehdotuksia jäteneuvontaan Kansalaistoiminnankeskus Mataraan.

7.1 Kyselyiden tuloksia ja jätehuoltosuunnitelmasta poimittua

Vastauksia Mataran työntekijöille suunnattuun jätekyselyyn tuli 42. Keskuksessa työskentelevien määrä oli tuolloin noin 90. Työntekijöiden tarkkaa määrää on vaikea sanoa, koska keskuksessa työskentelee harjoittelijoita ja projektityöntekijöitä ja näin ollen keskuksen yhteisen sähköpostilistan kautta lähetetyn postin saaneiden määrä voi vaihdella viikoittain. Vastausprosentti oli kuitenkin alle 50 %. Suhtautuminen jätteiden lajitteluun oli positiivista: vastaajista noin kaksi kolmasosaa ilmoitti kokevansa jätteiden lajittelun erittäin tärkeäksi antaen sille kyselyssä numeroksi viisi. Asteikko oli yhdestä viiteen, viiden ollessa erittäin tärkeää ja yhden ei yhtään tärkeää. Kaikki vastaukset olivat vähintään neutraaleja vastauksen ollessa numero kolme. Kyselyn tarkempia tuloksia on käyty läpi kappaleessa 7.1.1

Matarassa vieraileville suunnatussa kyselyssä vastauspapereita saatiin 21 kappaletta. Vierailijoiden vastaukset kertovat positiivisesta asenteesta jätteiden lajittelua kohtaan, sillä noin neljä vastaajaa viidestä piti erittäin tärkeänä, että Matarassa lajitellaan syntyvät jätteet. Tässäkin kyselyssä osassa kysymyksiä vastausasteikko oli numeroitu yhdestä viiteen, yhden ollessa ei yhtään tärkeää ja viiden erittäin tärkeää. Kaikki vastaajat pitivät jätteiden lajittelua vähintään tärkeänä antaen sille numeroksi neljän. Samalla vastausasteikolla kysyttiin, kuinka tärkeää on jätteiden lajittelun helppous. Vastaajista noin kaksi kolmasosaa antoi vastaukseksi viisi, erittäin tärkeää. Kysymykseen koetko saavasi tarpeeksi ohjeita jätteiden oikeaan lajitteluun, vastasi kyllä neljä vastaajaa viidestä.

Vierailijoille tehdyssä kyselyssä kysyttäessä mieluisimpia keinoja lajitteluohjeistuksen saamiseen, saivat paperinen kotiin jaettava ohjeistus ja internetistä luettava ohjeistus molemmat noin puolet äänistä. Jätteiden lajittelussa motivoivimmaksi syyksi nousi ympäristön säästäminen. Sen ilmoitti tärkeimmäksi syyksi lähes kaikki vastaajat. Kaatopaikalle menevän jätteen vähentäminen oli motivoivaa yli puolelle vastaajista, jokaisen velvollisuudeksi sen koki hiukan alle puolet.

Vaikka vierailijoille suunnattu kysely oli lyhyt, viestivät siitä saadut tulokset vierailijoiden positiivisista asenteista jätehuoltoon ja yleisesti ympäristöasioita kohtaan. Tämän voi päätellä siitä, että ympäristön säästämisen ilmoittivat lähes kaikki kyselyyn vastanneet motivoivaksi tekijäksi. Mahdollista on myös se, että Mataran toiminta vetää puoleensa henkilöitä, jotka ovat yhteiskunnallisesti ja ympäristöasioissa keskivertoa valveutuneempia.

Jätehuollon nykytilaa selvitettiin kyselyn ja jätehuoltosuunnitelman avulla. Näistä saatujen tulosten ja muutosehdotusten perusteella tulisi tarkistaa nykyisten lajittelukäytäntöjen toimivuus sekä ohjeistaa niiden mahdollisista muutostarpeista.

7.1.1 Jätehuollon nykytila

Tässä kappaleessa verrataan Mataran työntekijöille tehdystä kyselystä saatuja tuloksia sekä jätehuoltosuunnitelman esille tuomia jätemääriä. Jättemäärätaulukko on nähtävillä liitteessä 3 sivuilla 13 ja 14 kiinteistöittäin jaoteltuna. Kyselyssä selvitettiin toimistotiloissa syntyviä jätteitä sekä keräysvälineiden kirjoa. Jättemäärän seurannassa näkyy toimistotilojen lisäksi myös muista tiloista, kuten keittiöistä ja saniteettitiloista, tulevat jättemäärät. Tulokset on taulukossa ilmoitettu litroina sekä prosentteina.

Työntekijöille suunnatun jättekyselyn vastaajista lähes kaikki kertoivat toimistohuoneessa syntyvän paperijätettä. Jättemääräseurannassa paperin määräksi on ilmoitettu Matarankatu 4:ssä 5 % ja Matarankatu 6:ssa 10 % kokonaisjättemäärästä. Keräysvälineet toimistoissa paperille ovat kunnossa, lähes kaikki vastaajat ilmoittivat keräyspaperille olevan keräysastian.

Kuivajätettä toimistotiloissa vastaajista ilmoitti syntyväksi noin puolet. Molemmassa kansalaistoiminnankeskuksen osissa kuivajäte vei leijonan osan, Matarankatu 6:ssa 84 % ja Matarankatu 4:ssä 69 %. Suuri ero kyselyssä selvinneen tuloksen ja jäteseurannan välillä voi selittyä osin käsipyyhepapereilla. Matarassa työskentelevät siistijät arvioivat, että kuivajätteestä neljä viidesosaa on kertakäyttöistä käsipyyhepaperia, joita käytetään pääasiassa saniteettitiloissa ja keittiöissä. Näin ollen niistä syntyvä jätemäärä ei näy kyselyssä, jossa vastaajat ovat arvioineet toimistohuoneissa syntyviä jätteitä. Vastaajista noin yhdeksän kymmenestä ilmoitti, että heillä on toimistohuoneessa käytössä kuivajäteastia. Kansalaistoiminnankeskuksen osien keskinäiseen eroon voi vaikuttaa kartonki. Matarankatu 6:ssa sitä ei seurannan tekohetkellä kerätty erikseen toisin kuin Matarankatu 4:ssä. Kartonki on kevyttä ja vie paljon tilaa pakkamattomana.

Biojätettä syntyi yllättävänkin monessa toimistohuoneessa, banaaninkuoria ja teepusseja raportoi lajittelevansa lähes puolet vastaajista. Kuitenkin vain pari vastaajaa 42:stä ilmoitti, että heidän toimistohuoneessaan on astia biojätteelle. Matarankatu 4:ssä biojätteen määrä jätteen kokonaismäärästä oli 14 % prosenttia, Mataran toisessa osassa 5 %. Syynä tähän saattoi olla se, että kansalaistoiminnankeskuksen toiminta oli seurannan toteutusvaiheessa jatkunut Matarankatu 4:ssä jo pidempään. Toimintatavat niin yhteisten kahvitaukojen ajoituksessa ja jätteiden lajittelussa saattoivat olla vakiintuneempia. Matarankatu 6:ssa olivat toimijat vasta muuttaneet sisään keskukseen ja yhteiset toimintatavat eivät ehkä vielä olleet vakiintuneet.

Kartonkia tuli jätteenä noin kahdelta kolmasosalta toimistotiloissa työskentelevistä, keräysväline löytyi noin viidennekseltä. Jättemääräseurannan mukaan Matarankatu 4:ssä oli 11 % kokonaisjätemäärästä kartonkia. Matarankatu 6:ssa ei kartonkia kerätty erikseen.

Kokonaisuudessaan noin neljä vastaajaa viidestä koki keräysvälineitä olevan toimistohuoneessa riittävästi, joka viides vastaaja kaipasi täydennystä. Täydentäviksi astioiksi toimistohuoneisiin kaivattiin pientä biojäteastiaa, paperin ja kartonginkeräystä sekä salassa pidettävien dokumenttien laatikkoa.

Yksinkertaisimmillaan täydennystä jätteiden keräysvälineisiin saa käyttämällä tulostuspaperialaatioita tai muita vastaavia astioita, jotka on helppo tyhjentää.

Koska kyseessä on pääosin toimistotiloja, syntyy näissä harvinaisempina jätteinä yleisimmin paristoja, mustepatruunoita ja sähkö- ja elektroniikkaromua. Enemmän kuin kaksi vastaajaa kolmesta ilmoitti, että heidän toiminnassaan ei tule sähkö- ja elektroniikkaromua. Keskuksen perustamisesta lähtien kuitenkin on joissain varastohuoneissa ollut käytöstä poistettuja tietokoneita. Näiden keräyksestä lisää kappaleessa 7.2.5. Kysyttäessä SER-jätteistä tuli esille keskuksen lyhyt toiminta-aika. Osa vastaajista kertoi, ettei näiden kierrätykselle ole vielä vakiintunutta toimintatapaa. Suuri osa vastaajista, jotka kertoivat SER-jätettä tulevan, kuitenkin ilmoitti toimittavansa kyseiset jätteet asianmukaisesti joko Kuusakoski Recycling Oy:lle tai Mustankorkean jätteenkäsittelylaitokselle.

7.1.2 Muutostoiveita jätehuoltoon

Kyselyssä oli syntyvien jätteiden kartoituksessa avoin kysymys ”Toivoisitko harvemmin syntyville jätteille (esim. paristot, mustekasetit, energiansäästölamput) koottua keräys- ja kierrätysmenetelmää Mataraan? Millaista?” Tähän noin puolet vastanneista kertoi toivovansa erityisesti paristoille keskuksen tai kiinteistöjen yhteistä keräystä. Paristot kuuluvat tuottajavastuun piiriin ja näin ollen niitä tuottavat tahot ovat vastuussa kierrätyksen järjestämisestä (Recser Oy 2008). Recser Oy:n paristonkeräyslaatikot ovat pääasiassa monessa paristoja myyvässä liikkeessä tavattava keräysjärjestelmä. Recser Oy:ltä Liisa-Marie Santakoskelta 13.5.2013 sähköpostilla saadun tiedon mukaan Recser Oy:n paristonkeräyslaatikoita on myös joissain oppilaitoksissa käytössä ja laatikko olisi mahdollista saada Mataraan. Vaikka Matarassa työskentelevät eivät välttämättä tuota vuodessa suurta määrää käytettyjä paristoja, voivat sinne tuoda muutkin Matarassa vierailevat henkilöt paristojaan kuten myös Matarankatu 4:ssä ja 6:ssa muissa yhteisöissä työskentelevät henkilöt.

Mustekasettien yhteistä keräystä toivoi myös lähes sama määrä vastaajia. Osa vastaajista ilmoitti toimittavansa patruunat takaisin valmistajalle joko itse tai

tulostimen tai kopiokoneen huollon yhteydessä. Myös patruunoiden täyttö mainittiin tavoiksi patruunoiden kierrätykseen. Näiden keräykselle ei ole olemassa Suomessa vastaavaa keskitettyä ja laajaa järjestelmää kuin paristojen keräykselle. Ne eivät kuulu tuottajavastuun piiriin, vaikka ovatkin osa sähkö- ja elektroniikkaromuksi laskettavaa tulostinta (Day 2005, 11). Näin ollen koko keskuksen yhteinen keräysjärjestelmä olisi huomattavasti haastavampi järjestää kuin pariston keräys. Keskuksen toimijoilla on henkilökohtaisessa käytössä eri merkkisiä tulostimia, joihin menee erilaisia patruunoita. Valmistajat ottavat vastaan vain omia patruunoitaan. Vaikka patruunoita olisi siis keskuksessa kerätty yhteen, ne olisi pitänyt kuitenkin lähettää eri paikkoihin eri valmistajille. K-citymarketissa on käytössä paristonkeräyslaatikkoa vastaava laatikko mustepatruunoille. Jos patruunoita ei täytetä tai lähetetä takaisin valmistajalle, voisivat toimijat viedä patruunat sinne keräykseen.

Vaarallisia jätteitä eivät toimijat maininneet vastauksissa lainkaan eikä sitä mainita syntyväksi jätehuoltosuunnitelmassakaan. On siis syytä olettaa, että keskuksen yhteisöjen perustoiminnoissa sitä ei säännöllisesti synny. Kiinteistöissä loisteputket vaihtavat huoltomiehet, jotka toimittavat putket huoltoyhtiöiden kautta eteenpäin. Mahdolliset satunnaisesti syntyvät vaaralliset jätteet yhteisöt toimittavat itse keräykseen.

Kyselyn jäteneuvontaosiossa kysyttiin, haluaisivatko mataralaiset neuvonnan mieluiten suullisena vai kirjallisena, sähköisenä vai paperilla ja yhteisessä tilaisuudessa vai henkilökohtaisesti. Kirjallista neuvontaa kannatti noin kolme vastaajaa neljästä. Jätteiden lajitteluohjeita halusi reilu puolet lukea mieluummin sähköisenä kuin paperisena. Mukavammaksi ja tehokkaammaksi jäteneuvonnan muodoksi koki yhteisen tilaisuuden useampi kuin neljä vastaajaa viidestä.

Avoimena kysymyksenä tiedusteltiin ideoita jätteiden kierrättämisen tehostamiseen tai siihen kannustamiseen Matarassa. Seuraavassa on poimintoja vastauksista.

”Tempaus, jossa kuvia, videoita ja selitystä siitä, mitä kierrättämättömille jätteille tapahtuu/mitä ne aiheuttaa.”

”Vaikkapa yhteiset jätteiden kierrätys- ja keräysviikot, jolloin kaikki Mataran toimijat sitoutuisivat tahoillaan jätteiden lajitteluun. Tästä voisi tulevaisuudessa tehdä jokavuotisen perinteen, jotta kaikki tahot saadaan sitoutumaan yhteisen ympäristön siistinä pitämiseen jatkossakin. Kahvihuoneiden ym. yhteisten tilojen seinille voisi pystyttää ohjelistan kierrätyksen pääkohdista, hauskaasti kuvien kera toteutettuna.”

”Toimijatapaamisten yhteydessä kierrätys- ja energiansäästöasioita esille aina silloin tällöin.”

”Kierrätys tehostuu, kun siinä ovat mukana kaikki. tulee innostaa, että yhdessä saamme isoja asioita aikaan pienilläkin teoilla.”

Ideoita esitti vastaajista noin neljäsosa. Useampi ehdotti tempausta, jossa jäteasiat nostettaisiin esille kilpailun muodossa tai tehostetulla ohjeistuksella.

Viimeisenä kyselyn täyttäjät saivat kysyä jätehuoltoon liittyviä kysymyksiä. Seuraavassa on poimintoja kysymyksistä.

”Se on mietityttänyt, että jos omassa toimistossani lajittelen jätteitä, niin mitkä niistä nappaa talteen siivooja ja mitkä roskikset tyhjennän itse ja minne.”

”pitäisi olla sellainen sulo johon voi laittaa silputtavat asiakirjat, ettei tarvitse itse silputa.”

”Miten rikkiäiset näppäimistöt kierrätetään, ts. ovatko elektroniikka- vai sekajätettä?”

Kyselyn vastaajista noin viidesosalla oli kysyttävää tai kommentoitavaa Mataraan liittyvästä jätehuollosta tai oman kotikuntansa jätehuollosta.

7.2 Ehdotuksia jäteneuvonnaksi

Iso osa keskuksen toimijoista on yhdistyksiä, joiden toimintaan osallistuu myös vapaaehtoisia henkilöitä. Seuraavissa ehdotuksissa jäteneuvonnaksi pyritään luomaan tapoja, joilla tavoitettaisiin sekä keskuksen työntekijät että Matarassa toimistoaikojen ulkopuolella piipahtavat henkilöt. Monet Matarassa käyvät henkilöt ovat Mataran yhteisöjen kanssa tekemisissä vapaa-ajallaan ja odottavat toiminnalta mielekkyyttä. Nämä tekijät on huomioitu myös pohdittaessa sopivia keinoja jäteneuvontaan. Jäteneuvontaehdotusten tavoitteena on muun muassa ohjata oikeisiin jätteiden lajittelutapoihin

keskuksessa sekä antaa tietoa jätteen elämän kiertokulusta ja käsitystä jätteiden uusiokäytön mahdollisuuksista Matarassa.

Vastuun jäteneuvonnan toteutuksesta ja ohjeiden päivittämisestä voi jakaa keskuksen toimijoiden kesken kiinnostuksen mukaan. Tällä vältetään työn kasautumista yhdelle yhdistykselle tai henkilölle ja jäteneuvonnan jatkuminen Matarassa toimivien yhteisöjen vaihtuessa. Jotta toiminta säilyisi säännöllisenä, voi ohjenuorana käyttää vuosikelloa, johon kirjataan ajankohdat mahdollisten muutosten tarkistukseen. Tarkistettavia asioita ovat muun muassa Matarassa syntyvän jätteen laatu ja määrä, lajittelukäytännöt ja -ohjeet sekä kaupungin jätehuoltomääräykset.

7.2.1 Kirjallinen ohjeistus

Molemmat kiinteistöt, Matarankatu 4 ja 6, vaativat omat ohjeistukset johtuen hiukan vaihtelevista keräysvälineistä. Kerättävät jättejakeet ovat kuitenkin pääosin samat. Ainoa poikkeus on vain Matarankatu 4:ssä kerättävä tietosuojamateriaali, johon pääasiassa tilitoimistot keräävät salassa pidettäviä materiaaleja. Liitteessä 4 on ohjeistusesimerkki jätteiden lajitteluun Kansalaistoiminnankeskus Matarassa.

Ohjeistuksen tulisi olla mahdollisimman selkeä ja helppolukuinen sekä huomioida tilan kannalta oleelliset asiat ja jätteet, jotta Matarassa työskentelevät ja vierailevat henkilöt jaksaisivat siihen perehtyä. Ohjeistuksen olisi hyvä olla tulostettuna yhden paperiarkin pituinen ja siinä tulisi olla käytynä läpi jätteiden lajittelu tiloittain, esimerkiksi keittiössä ja toimistohuoneessa. Ohjeistuksessa tulisi käydä läpi eri tiloissa syntyvät tyypilliset jätteet ja listata niitä esimerkeiksi lajiteltavista jätteistä. Myös jätteen synnyn ehkäisy tulisi huomioida muistuttamalla töihin mukaan tuotavien eväiden määrän mitoittamisesta tai takaisin kotiin viemisestä.

Ohjeistus tulisi levittää yhteisessä käytössä oleviin tiloihin kuten kokoushuoneisiin ja keittiöihin. Paperisen version ollessa keittiön pöydällä ohimennen luettavana, voi siihen perehtyä vaikkapa kahvitauolla. Sen voisi jakaa myös keskuksessa työskentelevien sähköpostilistan kautta.

Jotta ohjeistuksen mukaan olisi helppoa toimia, tulisi myös jätteasiat yhteisissä tiloissa merkitä selkeästi. Jyväskylän kaupungilla on jätteiden keräysvälineiden merkitsemiseen saatavilla tarroja. Ne ovat laajasti Jyväskylässä käytössä keräysvälineissä. Koska ne ovat tuttuja monille, voisi niitä käyttää myös Matarassa keräysvälineiden merkitsemiseen. Tällöin jätteiden lajittelu olisi helppoa merkintöjen ollessa jo tuttuja useille.

Kun ohjeistukset jätteiden lajitteluun ovat kirjallisena, on niihin keskuksen toimijoiden helppo tarttua myös myöhemmin ja tarkistaa oikeat lajittelutavat. Kirjalliset ohjeet voi liittää myös osaksi uusien työntekijöiden perehdytyskansiota. Myös järjestöhotellia käyttävät saavat tätä kautta tietoa toimintatavoista Matarassa.

Siistijät viimeisenä lenkinä vastaavat keskuksen jätteiden lajittelun onnistumisesta ja siksi heidän taitonsa jätteiden lajittelussa ovat hyvin tärkeitä. Innokas siistijä voi opastaa oikeaan jätteiden lajitteluun, mutta toisaalta myös nollata muiden tekemän lajittelutyön tulokset laittamalla lajitellut roskat väärään keräysastiaan.

7.2.2 Suullinen ohjeistus

Suullista ohjeistusta voi antaa useilla tavoilla. Lettenmeierin mukaan oleellista tässäkin jäteneuvonnan muodossa on huomioida kohderyhmä. Keskusta käyttävät kaupunkilaiset kaikista ikäryhmistä kiinnostuksen kohteiden vaihdellessa Matarassa järjestettävien tilaisuuksien ja toimivien yhteisöjen mukaan. Todennäköistä on, että jäteneuvontaa ei tulla erikseen hakemaan, vaan neuvonta pitää viedä sinne, missä kohderyhmä jo muutenkin on. Mataran tapauksessa näitä paikkoja ovat taukokuoneet lounastauoilla tai toimistokuoneet työaikoina. Esimerkkinä suullisesta ohjeistuksesta on seuraavassa tarkemmin käsitelty tapaa toteuttaa jäteneuvontaa Monikulttuurikeskus Gloriassa.

Gloriassa työntekijät osaavat suomea, mutta suuri osa vierailijoista ei omaa sujuvaa suomen kielen taitoa. Keskuksen toimintaidean johdosta tulee siellä annettavaa jäteneuvontaa pohtia tarkasti. Gloriamon kokoontuvilla on hyvin

erilaisia taustoja vaihdellen kansallisuuksista, kielitaidoista ja ikäryhmistä. Jäteneuvonnan välineinä tällaisessa tilanteessa voi käyttää roskaa, kuvia jätteasioista ja monikielisiä Jyväskylän kaupungin jäteoppaita. Näin jäteneuvojalla olisi mahdollisen kielimuurin ylittävää välineistöä, jolla viesti tavoittaisi kuulijansa. Gloriassa kokoontuneet voisivat tulla tutustumaan jätteiden lajitteluun oman kiinnostuksen mukaan. Näin he saisivat henkilökohtaista neuvontaa heitä askarruttaneisiin kysymyksiin ja ongelmiin. Kierrätysaiheinen päivä toistuu Gloriassa kerran vuodessa keväällä. Tämä mahdollistaa jäteneuvojalle tilaisuuden antaa tietoa mahdollisesti muuttuneista säädöksistä. Kuvassa 3 on esimerkki, kuinka jäteneuvontaa voi tällaisessa ympäristössä tehdä. Peikoksi pukeutuminen madaltaa kynnystä erityisesti uteliaille lapsille, jotka voivat välittää tietoa jätteasioista eteenpäin vanhemmilleen.



Kuva 3. Anssu-peikko (Anniina Räisänen) antamassa jäteneuvontaa Gloriassa keväällä 2013.

7.2.3 Roskan loputon elämä -näyttely

Matarassa työntekijöille tehdyssä jättekyselyssä kysyttiin mikä kannustaisi jätteiden lajitteluun. Eräs vastaus oli ”Mihin ja millaiseen käsittelyyn

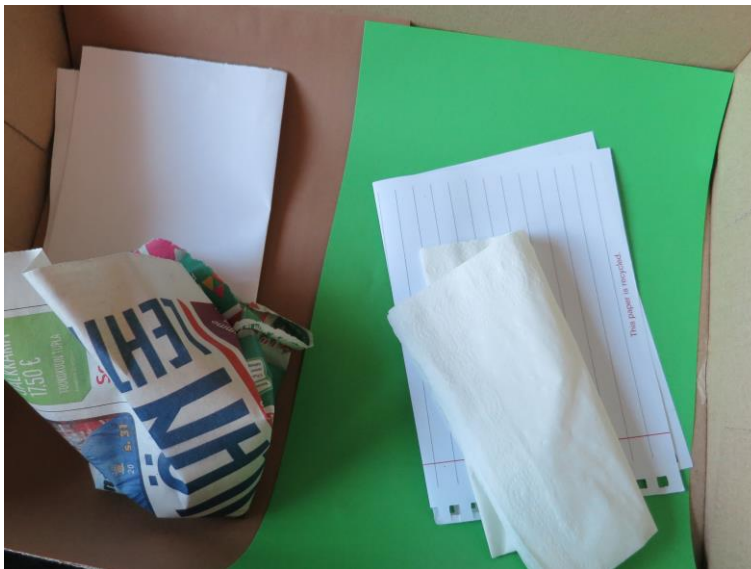
Matarankadulta kerättävät jätteet päätyvät?” Jyväskylän ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön osana toteutettu jätehuoltokysely kannustaa konkreettisesti näyttämään, mitä kierrätykseen menevälle materiaalille tapahtuu. (Liimatainen & Liponen 2008, 55) Kyselyn avoimena kysymyksenä kysyttiin, minkälaisia jätehuoltopalveluja jyväskyläläiset toivoisivat tulevaisuudessa. Yksi vastaus oli ”Selvitys, mitä mistäkin jätteestä tehdään/miten hyödynnetään, motivoisi paremmin kierrättämään.” Toiveet kannustavat kertomaan, mitä roskille tapahtuu kierrätyksessä.

Koska Matara on kansalaistoiminnan keskus, vierailee siellä henkilöitä toimistoaikojen ulkopuolella iltaisin ja viikonloppuisin. Kuten kappaleessa 7.2.2 todettiin, on kävijäkunta hyvin laaja. Kävijäkuntana voi aiemmin mainittujen lisäksi olla lapsia, heikosti näkeviä henkilöitä tai vaikkapa hyvin kiireisiä ihmisiä. Näin ollen suomalainen kierrätysjärjestelmä ja sen tulokset tulisi esittää mahdollisimman selkeästi niin, että jo yhdellä vilkaisulla katsoja ymmärtäisi mistä on kyse. Pelkän paperille kirjoittamisen ja kuvien sijaan voisi hyvä keino roskan loputtomasta elämästä kertomisessa olla näyttely. Näyttelyn voisi koota arkisista jätteistä ja niiden uusien kierrättämisestä saatujen elämien muodoista. Uuden elämän näyttelyssä saisivat kaikki viisi Jyväskylässä jätehuoltomääräysten mukaan kerättävää hyötyjätejätettä: keräyspaperi, -kartonki, -lasi ja -metalli sekä biojäte. Näyttelyssä tulisi huomioida myös tekstiilin uudelleen syntyminen, pariston matka sekä panttipullon reissu. Esille tulisi myös kuivajätteen karmea loppu. Lisäksi jokaisen materiaalin kohdalle voisi kirjoittaa mielenkiintoisia ja hauskoja lisäfaktoja liittyen roskan uuteen elämään. Näyttelyn tavoitteena on Mataran työntekijöille tehdyssä kyselyssä saadun vastauksen mukaisesti yksinkertaisen selkeästi osoittaa roskan kierrätyksessä saama uusi elämä ja tällä motivoida kierrättämään.

Näyttelyn tekemisessä voisi käyttää päivittäisiä kotitalouksissa syntyviä roskia, sanomalehteä, maitopurkkia ja metallista säilykepurkkia. Käyttämällä tavallisia roskia saisi katsoja selville helposti sen, mitä hänen omista roskistaan tulee kierrätyksessä ja mitkä päivittäin käytettävistä tuotteista ovat jo osa roskan loputonta elämää.

Lähteitä esimerkkiroskien ja uuden elämän tuotoksien valintaan löytyy jätelaitosyhdistyksen kierrätys.info – sivustolta, josta löytyvät tiedot valtakunnallisesti jätteiden keräyspisteistä sekä jätteiden kuljetuksista, käsittelystä, hyödyntämisprosessista sekä tietoa vastuutoimijoista. Mahdollisesti tarvittavaa lisätietoa kierrätysprosesseista saisi näiltä toimijoilta.

Koska kyseessä on näyttely jätteen kierrätyksestä, tulisi näyttely toteuttaa kierrätysmateriaaleja käyttäen. Kuvassa 4 on esimerkki mahdollisesta näyttelyn osasta, paperin loputtomasta elämästä. Kierrätykseen menevät jätteet, sanomalehti ja tulostuspaperi, ovat ruskealla pohjalla. Kierrätyksessä uuden elämän saavat vihreällä pohjalla olevat nenäliina ja kierrätetystä paperista tehdyn vihon sivu. Faktoina kierrätysprosessista on mainittu kahden sanomalehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen, kierrätyspaperien määrät painetuissa sanomalehdissä. Tiedoissa kerrotaan myös se, että vuonna 2011 Suomessa kierrätettiin 70% paperista (Metsäteollisuus ry 2012).



Kuva 4. Esimerkki näyttelyn toteutustapamahdollisuudesta.

Näyttelyssä kerrotut faktat voisivat pysytellä kierrätykseen liittyvissä perusasioissa, mutta toisaalta voisivat tarjota uutta tietoa asiaan jo perehtyneellekin. Näyttely tulisi olemaan Matarassa tilassa, jossa näyttelyn katsojat pääosin ovat tavallisia, jäteasioihin perehtymättömiä ihmisiä. Tällöin on

katsojan ja jäteneuvonnan onnistumisen kannalta parasta viestiä kierrätykseen liittyvistä perusasioista. Yksityiskohtaista kierrätysprosessien selittämistä ei luultavasti tavallinen kansalainen kokisi erityisen kiinnostavaksi. Näyttely tulisi suunnitella itsenäiseksi, ilman opastusta toimivaksi ja helposti liikuteltavaksi niin, että se voidaan asettaa myöhemmin näytille vaikkapa kirjastoon.

7.2.4 Kierrätyspiste

Jos Matarassa koetaan tarpeelliseksi hyötyjakeiden kierrätysmahdollisuus myös vierailijoille, voisi näille perustaa oman kierrätyspisteen. Se voisi olla sisälle sijoitettava hauska ja houkutteleva kierrätyspiste, jossa on tuunattuja eli ulkonäöltään koristeelliseksi muutettuja tai muuten käsiteltyjä roska-astioita lattialta ylemmäs nostettuna installaationa. Keräysvälineet tulisi tuunata ulkonäöltään sellaisiksi, että myös suomen kieltä taitamattomat keskuksen vieraat osaisivat jätteet lajitella oikein ilman kirjallisia ohjeita. Tämän kollaasin voisi toteuttaa yhteistyössä Matarankatu 6:ssa sijaitsevan nuorten taidetyöpajan kanssa. Työpajassa kollaasia työstäneet nuoret saisivat tekemisen lomassa myös jäteneuvontaa, vaikka eivät varsinaisesti kohderyhmään eli kansalaistoiminnankeskukseen kuulukaan.

7.2.5 Käytöstä poistettujen tietokoneiden keräys

Useissa Mataran varastoissa on pyörinyt yhteisöjen lahjoituksina saamia vanhoja tietokoneita keskuksen perustamisesta lähtien. Keskusyksiköt oheislaitteineen vievät varastoissa runsaasti tilaa. Osa laitteista on toimivia ja osa kokonaan käytöstä poistettuja. Laitteet kokonaistoimintakunnostaan riippumatta sisältävät edelleen toimivia osia ja ovat näin suoraan materiaalia uusien koneiden osiksi.

Romutietokoneille voisi järjestää keräyksen, johon saisivat kaikki keskuksessa työskentelevät henkilöt tuoda tarpeettomat koneensa yhteisöistään ja kotoaan. Jotta kyseessä ei kuitenkaan olisi tavallinen sähkö- ja elektroniikkaromukeräys, tulisi kerättävien tietokoneiden ja näyttöjen ehjät komponentit toimittaa sellaisinaan käytetyistä komponenteista koottavien koneiden osiksi. Yleinen SER:n kierrätystapa on murskata osat riippumatta siitä toimivatko ne

(Jätelaitosyhdistys 2013). Komponenttien uudelleenkäyttö suoraan uusien koneiden osina on EU:n jätedirektiivinkin mukainen tavoite ennen materiaalin hyödyntämistä (19.11.2008/98/EY).

7.2.6 Uudelleen käytettävien jätteiden keräys

Matarassa on jo kerätty talteen kirjekuria, kahvipusseja ja karkkipapereita yhteisöjen tarpeisiin. Näiden jätteiden osalta toteutuu jätehierarkian asettama tavoite. Kerättäviä jätteitä voisi laajentaa niin, että Matarankatu 6:ssa toimiva nuorten taidetyöpaja löytäisi käyttöönsä sopivaa materiaalia läheltä, mikäli heillä on siihen tarvetta.

Erilaisten uudelleen käytettävien jätteiden keräys mataralaisten omaan käyttöön saattaa lisätä jätteiden uudelleen käyttöä myös mataralaisten kodeissa. Uudelleen käytettävien jätteiden keräyksen ja käytön sosiaalinen hyväksyntä keskuksessa saattaa lisätä tulevaisuudessa yhteisöjen tarpeista tulevia keräyksiä.

8 ARVIOINTIA JA POHDINTAA

Tutkimuksen pätevyys eli validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Pätevyyden lisäksi arvioidaan myös kehitystehtävän kykyä kehittää sitä, mitä oli tarkoituskin sekä arvioidaan mahdollisia työn virhetekijöitä. Myös tutkimuksen toistettavuutta tarkastellaan. Lopuksi vedetään yhteen johtopäätökset.

8.1 Tutkimuksen arviointia

Jäteneuvonnasta ei ole viimeisen kymmenen vuoden aikana tehty opaskirjoja suomeksi. Vaikka teoria ei juurikaan muutu, tuo kehittyvä teknologia lisäyksiä jäteneuvonnan keinoihin ja muuttuvat säädökset tiukennuksia aiempiin käytäntöihin. Jäteneuvontaa sivuavia opinnäytteitä on viime vuosina tehty muutama, mutta eniten tietoa löytyi Michael Lettenmeierin jäteneuvonnan käsikirjasta.

Mataran jätehuollon nykytilan kartoittamisessa hyödynnettiin jätehuoltosuunnitelmassa tehtyä jätemäärän seuranta. Ilmoitetut jätemäärät eivät ole välttämättä täysin oikein, määrien arvioinnissa hyödynnettiin jätessäkkien kokotietoja jätemäärien arvioinnissa. Osa jätteen määrästä arvioitiin silmämääräisesti, erityisesti jos jäteastiat eivät keräyshetkellä olleet täysiä. Kartoituksen tekivät sillä hetkellä töissä olleet siistijät. Mikäli he olivat ymmärtäneet annetut ohjeistukset eri tavalla kuin ne oli tarkoitettu, on jätemäärien tulkinta voinut mennä vikaan myös siinä. Matarassa toimivat yhteisöt vaihtuvat ajoittain, mikä tuo vaihtuvuutta keskuksessa työskentelevien henkilöiden määrään tilapäisen työvoiman lisäksi. Vaihtuvat henkilömäärät muuttavat myös tuotetun jätteen määrää ja mahdollisesti myös laatua.

Matarassa tehtyjen jättekyselyiden tulosten perusteella kierrätykseen ja jätteiden lajitteluun suhtaudutaan myönteisesti sekä Matarassa työskentelevien ja siellä vierailevien keskuudessa. Matarassa työskentelevistä noin kaksi kolmesta ja vierailijoista neljä viidestä piti erittäin tärkeänä, että Matarassa lajitellaan

syntyvät jätteet. Jätteiden lajittelu on vain yksi osa jätehuollon kokonaisuudessa. Lajittelu on kuitenkin se tapa, jolla useat ihmiset, jotka eivät jätteasioihin ole perehtyneet, kokevat edistävänsä ekologista kestäväää kehitystä. Kyselyssä saadut vastaukset kuvasivat sen hetkistä tilannetta ja asenteita. Jos kyselyt toistettaisiin, todennäköisesti saadut vastaukset eivät olisi täsmälleen samat. Tästä huolimatta jäteneuvontatavoiksi ehdotetut keinot voisivat olla samoja kuin mihin tässä työssä on päädytty.

Keskuksen työntekijöille suunnatussa kyselyssä useampi kuin kaksi vastaajaa kolmesta ilmoitti, että heidän käytössään ei synny sähkö- ja elektroniikkaromua. Nykyaikaisessa toimistossa lähes kaikilla on käytössä tietokone ja mahdollisesti sen oheislaitteita. On mahdollista, että osa kyselyyn vastanneista ei ymmärtänyt, mitä sähkö- ja elektroniikkaromulla tarkoitetaan. Kyselyn vastausprosentti oli vajaa 50. Vastaajat suhtautuivat jätteiden lajitteluun hyvin positiivisesti ja pitivät tärkeänä, että jätteasiat ovat kunnossa. On siis mahdollista, että he, joita jätteasiat eivät erityisesti kiinnostaneet, jättivät vastaamatta kyselyyn. Tämä vaikuttaisi kyselyä saatuun yleiskäsitykseen Matarassa työskentelevien kiinnostuneisuudesta toimivaan jätehuoltoon.

8.2 Johtopäätöksiä

Työn tarkoituksena oli selvittää, mikä on jätehuollon nykytila Matarassa ja millaisia muutoksia se mahdollisesti vaatii. Muutoksiin ohjataan jäteneuvonnalla. Työssä selvitettiin, mitkä jäteneuvonnan keinot soveltuvat Mataraan parhaiten. Tutkimusmenetelminä olivat kyselyt Mataran työntekijöille sekä vieraileville henkilöille. Lisäksi käytettiin apuvälineenä hiljattain tehtyä jätehuoltosuunnitelmaa.

Mataran toiminta kolmannen sektorin yhteen kerääjänä tuo keskuksen paikalle päivittäin työntekijöiden lisäksi myös yhdistyksissä toimivia vapaaehtoisia ja kokouksiin osallistujia. Keskuksen toiminta olohuonemaisena tilana tuo paikalle myös ohimennessään pistäytyviä henkilöitä. Tämä monimuotoinen toiminta tuo haasteita jäteneuvonnalle. Kuinka tavoittaa henkilöt, jotka käyvät keskuksessa vain silloin tällöin ilta-aikaan? Yhtenä kehittämistehtävänä olikin selvittää,

millainen jäteneuvonta on Matarassa tarpeen ja miten huomioida järjestötoiminnan luonne jäteneuvonnassa. Ennen tätä tuli kuitenkin selvittää jätehuollon nykytila ja siihen mahdollisesti tehtävät muutokset.

Jätehuollon nykytila selvitettiin jätehuoltosuunnitelman avulla. Suunnitelma sisälsi myös parannusehdotuksia Mataran jätehuoltoon. Näihin ehdotuksiin sisältyi kohtia, joita hyödynnettiin tässä työssä esitetyissä jäteneuvontamahdollisuuksissa. Tämä opinnäytetyö aloitettiin toteuttamalla keskuksen työntekijöille ja siellä vieraileville jättekysely. Jätehuoltosuunnitelmasta saatiin tiedot jätemääristä sekä kehittämistarpeista. Saadut tulokset analysoitiin ja analysoinnin pohjalta pohdittiin sopivia keinoja jäteneuvonnan toteuttamiseen niin, että neuvonta tavoittaisi mahdollisimman suuren osan keskuksen työntekijöistä ja vierailijoista.

Tämän työn jäteneuvontaosiossa keskityttiin löytämään sopivia keinoja jäteneuvonnan toteuttamiseen Matarassa. Kun keskuksessa toteutetaan parhaaksi katsotut jäteneuvontatavat, olisi mielenkiintoista saada vastauksia siihen, olivatko ehdotetut jäteneuvontatavat keskukseseen sopivia ja millaisia vaikutuksia jäteneuvonnalla on ollut. Myös uudelle jäteneuvonta-aiheiselle kirjallisuudelle olisi tarvetta. Uusien jäteneuvonnan keinojen vaikuttavuus tietoyhteiskunnassa ja sosiaalisessa mediassa olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe. Paineet jätteen synnyn ehkäisyyn heijastuvat ennen pitkää myös tavallisten kuluttajien arkeen jollain jätepoliittisella keinolla. Jäteneuvonnan asema ja keinot tässä tilanteessa olisivat myös mielenkiintoinen tutkimuskohde.

Toimiva jätehuolto tarvitsee päivittämistä ja tarkistuksia säännöllisin väliajoin. EU:n asettamat säädökset tiukentuvat jatkuvasti biohajoavan jätteen kaatopaikkakiellon suhteen (Wahlström ym 2012, 8). Todennäköisesti tulevaisuudessa jätteen synnyn ehkäisy saa suuremman roolin kuin mikä sillä nyt jätehuollossa on. Myös Mataran tulee jatkossa seurata jättesäädösten kehittymistä sekä pohtia keinoja jätteen synnyn ehkäisyyn. Tässä prosessissa voi tiedon välittämisen keinoina käyttää erilaisia jäteneuvonnan keinoja.

LÄHTEET

Blinikka, P. 2002. Jäteneuvonta 2000-2006. Helsinki: Ympäristöministeriö. Saatava myös: www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=10841&lan=fi.

Day, C. 2005 Frequently Asked Questions on Directive 2002/95/EC on the Restriction of the Use of certain Hazardous Substances in Electrical and Electronic Equipment (RoHS) and Directive 2002/96/EC on Waste Electrical and Electronic Equipment (WEEE). European Commission Directorate-General Environment.

Fischer, C. 2013. Municipal waste management in Finland. Kööpenhamina: European Environment Agency EEA.

Harju, A. 2003. Yhteisellä asialla - Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Vantaa: Kansanvalistusseura.

Harju, A. 2010. Puheenvuoro kansalaisyhteiskunnan tulevaisuudesta. Satakunta: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.

Helander, V. 2000. Suomalainen kolmas sektori. Hyvinvointikatsaus 1/2000, 2-7.

Helle, S. 2012. Muovisten pakkausmateriaalien kierrätyksen ja hyötykäytön järjestäminen – Case: Alkon viinipussit ja lavasidosmuovit. Opinnäytetyö. Kestävän kehityksen koulutusohjelma. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/49077/Helle_Solja.pdf?sequence=1

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Jyväskylän Asukkaiden Paikallisagenda ry 2012b. Liikkumisen ohjaus kolmannen sektorin työ- ja verkostoyhteisössä - Liikkumisen ohjauksen toimintamalli Kansalaistoiminnan keskuksen, osahankeraportti 2, vuosiraportti 2012.

Jyväskylän kaupunki 2013. Jätehuoltomääräykset (2013). Viitattu 18.4.2013. www.jyvaskyla.fi - > Hakemisto -> Jätehuoltomääräykset.

Jätedirektiivi 19.11.2008/98/EY.

Jätelaitosyhdistys 2013. Sähkölaitteet (sähkö- ja elektroniikkaromu, SER). Viitattu 19.5.2013 <http://www.kierratys.info> -> tiedä ja tunnista -> Sähkölaitteet.

Jätelaki 17.6.2011/646.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134.

Kansalaistoiminnan keskus Matara 2013a. Etusivu. Viitattu 19.5.2013. <http://www.matara.fi/>

Kansalaistoiminnan keskus Matara 2013b. Mataran arvot. Viitattu 28.2.2013. <http://www.matara.fi/> -> Mataran arvot.

Kansalaistoiminnan keskus Matara 2013c. Toimintakertomus.

Kansalaistoiminnan keskus Matara 2013d. Matarassa tapahtuu. Viitattu 19.5.2013. <http://www.matara.fi/> -> Mataran arvot.

Kansalaisyhteiskunta.fi. 2012. Kansalaisyhteiskunnan nykyinen laajuus. Viitattu 1.2.2012. www.kansalaisyhteiskunta.fi/ → kansalaisyhteiskunta → Kansalaisyhteiskunnan nykyinen laajuus.

Liimatainen, S. & Liponen, H. 2008. Jätehuoltokysely Jyväskylän kaupunkilaisille – nykytilan kartoitus ja tulevaisuuden odotukset. Opinnäytetyö. Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Saatavana myös https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/19165/jamk_1214477493_6.pdf?sequence=2.

Laimio, A. & Välimäki, S. 2011. Vapaaehtoistoiminta kehittyy. Jyväskylä: Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys. Saatavana myös http://www.kssotu.fi/versova/media/Vapehttoim_KEHITTY.pdf.

Leinonen, S. 2013. www.seppo.net.

Lettenmeier, M. 1994. Roskapuhetta – jäteneuvonnan käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Metsäteollisuus ry 2012. Kierrätyskuitu on arvokas raaka-aine. Viitattu 29.5.2013. www.metsateollisuus.fi -> Ympäristö ja kestävä kehitys -> Tuotteiden kierrätys ja energiahyödyntäminen -> Kierrätyskuitu on arvokas raaka-aine.

Mikkola, R. 2012. Mataran kynnyks on matala. Jyväskylä. 1.2.2012.

Mustankorkea 2013. Jätteenkäsittelymaksut, suuret kuormat / raskas liikenne. Viitattu 18.5.2013. <http://www.mustankorkea.fi/> -> hinnastot -> Jätteiden vastaanottohinnasto – suuret kuormat.

Recser Oy 2008. Kuluttajille. Viitattu 18.5.2013. <http://www.recser.fi/> -> Kuluttajille.

Ritvanen, O. 2000. Jäteneuvonta ja sen kehittäminen. Nide 33 / Keski-Suomen ympäristökeskuksen monistesarja. Jyväskylä: Keski-Suomen ympäristökeskus. Saatavana myös <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=91466&lan=fi>.

Sarkkinen, A. & Kankainen, K. 2008. Selvitys jäteneuvonnan ja -viestinnän nykytilasta ja kehittämismahdollisuuksista Keski-Suomessa. Keski-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 7/2008. Jyväskylä: Keski-Suomen Ympäristökeskus. Saatavana myös <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=99043&lan=fi>.

Suomen luonnonsuojeluliitto 2008 Jätteen kierrätys. Viitattu 27.2.2012. <http://www.sll.fi/> → luonto ja ympäristö → kestävä tuotanto ja kulutus → jättepolitiikka → jätteen kierrätys.

Pehkonen, K. 2011 Ehdota nimi jyvskyläläiselle Kansalaistoiminnakeskukselle lokakuun loppuun mennessä. Viitattu 23.2.2012. <http://www.jyvaskyla.fi> → ajankohtaista → Uutisarkisto → Ehdota nimi jyvskyläläiselle Kansalaistoiminnakeskukselle lokakuun loppuun mennessä.

Wahlström, M., Laine-Ylijoki, J. & Jermakka, J. 2012. Taustamuistio kaatopaikoista annetun valtioneuvoston päätöksen muuttamista varten. Ympäristöministeriön raportteja 11/2012. Viitattu 11.12.2012. Saatavissa myös <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=136851&lan=fi>.

WWF Suomi 2013a. Mikä Green Office? Viitattu 25.5.2013. [wwf.fi](http://www.wwf.fi) -> WWF ja yritykset -> Liity Green office verkostoon -> Mikä Green Office?

WWF Suomi 2013b. Palvelut ja maksut. Viitattu 25.5.2013. [wwf.fi](http://www.wwf.fi) -> WWF ja yritykset -> Liity Green office verkostoon -> Palvelut ja maksut.

Ympäristöministeriö 2008. Kohti kierrätysyhteiskuntaa – valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2016. Saatavana myös <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=91466&lan=fi>.

Ympäristöministeriö 2011. Jätepolitiikka Suomessa ja EU:ssa. Viitattu 18.5.2013
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=608&lan=fi>.

Ympäristöministeriö 2012. Mitä on kestävä kehitys. Viitattu 12.5.2013.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=280280>.

Lajittelu kuntoon Matarassa!

Kansalaistoiminnankeskus Mataralla pyrkii olemaan kestävä kehitys toimitilo. Kestävä kehitys yksi osa-alue on ekologinen kestävyys, johon myös jätehuolto lukeutuu. Tällä kyselyllä on tarkoitus selvittää keskuksessa työskentelevien jätteiden lajittelutottumuksia, nykytilannetta ja toiveita tulevalle. Kysely on osa opinnäytetyötä, jonka lopputuotoksena syntyy jätehuoltosuunnitelma ja -neuvontaa Mataralle.

Aluksi kysytään taustatietoja, sitten on vuorossa itse jätekysely ja lopuksi vielä mietitään jäteneuvonnan mahdollisuuksia. Vastaaminen vie aikaasi n. 5 min. Kaikkien Matarassa työskentelevien toivotaan vastaavan kyselyyn. Vastanneiden kesken arvotaan lähiruokatuotteita.

Jos jätteiden sisällöt ovat painuneet unholaan, voi Jyväskylän kaupungin jätehuollon nettisivuilta käydä tarkistamassa mitä esimerkiksi kartonkiin pitäisikään laittaa. <http://www.jyvaskyla.fi/jate/kodinjatteet>

Työskentelyosoitteesi on Matarankatu

- 4
- 6

Samassa huoneessa lisäksi työskentelee ____ ihmistä.

- 0
- 1
- 2
- 3 tai enemmän

Käytätkö kahvihuonetta niin että käytöstäsi jää jätettä kahvihuoneeseen?

- Kyllä
- Ei

Kuinka tärkeäksi koet jätteiden lajittelun?

1 2 3 4 5

Ei yhtään tärkeää Erittäin tärkeää

Jatka »

Palvelun tarjoaa [Google-dokumentit](#)

[Ilmoita väärinkäytöstä](#) - [Palveluehdot](#) - [Lisäehdot](#)

Lajittelu kuntoon Matarassa!

Jätekysely

Mitä jätteitä toimistossasi tai muissa käytössäsi olevissa tiloissa syntyy? Jäljempänä kysytään erikseen kahvihuoneen jätteistä, rastita tässä vain toimistossasi syntyvät jätteet.

- Kuivajätettä (esim. esim. jogurttipurkkeja tai muita muovipakkauksia)
- Biojätettä (esim. teepusseja tai nenäliinoja)
- Paperia (esim. vaaleaa tulostuspaperia tai kirjekuoria)
- Kartonkia (esim. pahvilaatikoita tai käärepaperien kuoria)
- Lasia (esim. juomapulloja)
- Metallia (esim säilyketölkkejä)

Mille jätteille toimistossasi on jätteastiat?

- Kuivajäte
- Biojäte
- Paperi
- Kartonki
- Lasi
- Metall

Joku muu jätteastia, mikä?

Onko toimistossasi riittävästi lajitteluastioita eri jätteille?

- Kyllä
- Ei

Jos ei, mitä jätteastiaa/ -astioita toimistoon toivoisit?

Mitä jätteastioita toivoisit yhteisiin tiloihin, esim kahvihuoneeseen?

- Kuivajäte
- Biojäte
- Paperi
- Kartonki
- Metall
- Lasi
- Paristo

Muuta astiaa, mitä?

Onko toimistossasi oma tulostin käytössä keskitetyn tulostamisen lisäksi?

- Kyllä
 Ei

Jos kyllä, montako mustepatruunaa niistä syntyy vuosittain? Kierrätätkö niitä jotenkin Miten?

Syntyykö käytössäsi sähkö- ja elektroniikkaromua, esimerkiksi tulostimia, valaisimia tms?

- Kyllä
 Ei

Jos kyllä, mihin olet SER-jätteet vienyt kierrätykseen?

Toivoisitko harvemmin syntyville jätteille (esim. paristot, mustekasetit, energiansäästölamput) koottua keräys- ja kierrätysmenetelmää Mataraan? Millaista?

Lajittelu kuntoon Matarassa!

Jäteneuvonnasta

Haluaisitko jäteneuvonnan mielummin

- kirjallisena
 suullisena

Luetko jätteiden lajitteluohjeita mielummin

- paperisena
 sähköisenä

Mielestäsi suullinen neuvonta on mukavampaa ja tehokkaampaa

- yhteisessä tilaisuudessa
 henkilökohtaisesti

Onko sinulla jotain jätehuoltoon liittyvää kysyttävää? Askarruttaako joidenkin jätteiden oikea lajittelu? Kysy mitä vaan, jäteneuvonta vastaa (mitä vaan).

Jos haluat suoran vastauksen kysymykseesi, jätä myös sähköpostiosoitteesi kysymyslaatikkoon.

Jos haluat osallistua lähiruokatuotteiden arvontaan, jätä yhteystietosi.

Kiitos vastauksista! Klikkaathan vielä lopuksi submit tai lähetä -painiketta.

Lisäksi lisätietoa jätteiden lajittelusta antaa Mustankorkea Oy:n nettisivut, joista löytyy aakkosellinen lista jätteiden lajittelun ohjeeksi:
http://www.mustankorkea.fi/fi/jatteiden_vastaanotto/aakkosellinen_jateluuttelo/?id=10

Myös kaupungin nettisivut tarjoavat lisätietoa: <http://www.jyvaskyla.fi/jate>

-Johanna Hakkarainen
 Kestävän kehityksen koulutusohjelma, Turun amk
 agendatoimisto@gmail.com

Älä koskaan lähetä salasanaa Google-lomakkeiden kautta.

Palvelun tarjoaa [Google-dokumentit](#)

[Ilmoita väärinkäytöstä](#) - [Palveluehdot](#) - [Lisäehdot](#)

Jätekysely

Taustatiedot

Sukupuoli

Nainen Mies

Ikä vuosina -25 25-40 40-65 65-

Tuletko jatkossakin käymään Matarassa?

Kyllä Ei Ehkä

Kysely

1. Kuinka tärkeää sinulle on, että jätteet lajitellaan täällä kansalaistoiminnan keskuksessa?

(5 erittäin tärkeää, 1 ei yhtään) _____

2. Kuinka tärkeänä pidät helppoutta (ohjeistuksen selkeys, roska-astioiden sijainti tms) jätteiden lajittelussa kotona, töissä ja Matarassa?

(5 erittäin tärkeää, 1 ei yhtään) _____

3. Koetko saavasi tarpeeksi ohjeita oikeaan jätteiden lajitteluun?

Kyllä Ei

4. Haluaisitko lajitteluohjeistusta mieluiten

paperilla suoraan kotiin

netissä luettuna

henkilökohtaisesti suullisena

työpaikan kautta

muuten, miten? _____

5. Mikä sinua motivoi lajittelemiseen?

Voit valita useamman vastauksen.

Säännökset

Kaatopaikalle menevän jätteen vähentyminen

Rahan säästö

Kierrättäminen on jokaisen velvollisuus

Ympäristön säästäminen

Muu, mikä? _____

Ympäristöhuollon ammattitutkinto

Suomen ympäristöopisto Sykli

2013

Johanna Hakkarainen

KANSALAISTOIMINNAN KESKUS MATARAN JÄTEHUOLTOSUUNNITELMA

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	5
1.1 Yhteystiedot	5
1.2 Kiinteistöjen tiedot	5
1.2.1 Yleiset tiedot	5
1.2.2 Toiminta kiinteistöllä	6
1.2.3 Kiinteistön tilat ja toiminnot	6
1.3 Jätehuollon vaatimukset	7
1.3.1 Valtakunnalliset vaatimukset	7
1.3.2 Alueelliset vaatimukset	9
1.3.3 Organisaation omat vaatimukset	9
1.4 Jätehuoltosuunnitelman lähtökohdat	9
1.4.1 Jätehuoltosuunnitelman laatiminen	9
1.4.2 Jätehuoltosuunnitelman tavoitteet	10
2 JÄTEHUOLTOKARTOITUS	11
2.1 Kiinteistöllä syntyvät jätteet	11
2.1.1 Aulat, käytävät, kokoushuoneet ja saniteettitilat	12
2.1.2 Kahvihuone	12
2.1.3 Jättemäärät taulukoissa	14
2.2 Harvemmin syntyvät jätteet	15
2.2.1 Mustepatruunat	15
2.2.2 Paristot	15
2.2.3 Sähkö- ja elektroniikkaromu	15
2.2.4 Ompelimo ja kutomo	16
2.3 Vaaralliset jätteet	16
2.4 Keräysvälineet ja -pisteet	16
2.4.1 Kiinteistöjen sisällä	16
2.4.2 Ulkona	16
2.5 Ohjeet, opasteet ja merkinnät	18

3 JÄTEHUOLLON NYKYTILAN PUUTTEET JA ONGELMAT	19
3.1 Kartoituksessa havaitut asiat	19
3.2 Käyttäjiltä saadut havainnot	19
4 JÄTEHUOLTOSUUNNITELMA	20
4.1 Kiinteistöllä kerättävistä jätejakeista	20
4.2 Vaaralliset jätteet	20
4.3 Keräysvälineet	20
4.4 Jätetilat ja -pisteet	21
4.4.1 Matarankatu 4	21
4.4.2 Matarankatu 6	21
4.4.3 Kunnossapito ja puhdistus	21
4.5 Ohjeet, opasteet ja merkinnät	22
4.5.1 Tapahtumien aikainen jätehuolto	22
5 JÄTTEEN SYNNYN EHKÄISYYN LIITTYVÄT TOIMENPITEET	23
6 YHTEENVETO JÄTEHUOLTOON TEHTÄVISTÄ MUUTOKSISTA	24
7 JÄTEHUOLLON SEURANTA JA KEHITTÄMINEN	25
8 LÄHTEET	26

1 JOHDANTO

1.1 YHTEYSTIEDOT

Kansalaistoiminnankeskus Matarä sijaitsee Jyväskylässä Tourulassa keskustan läheisyydessä. Keskukseen osoite on Matarankatu 4 ja 6, 40100 Jyväskylä. Mataran yhteyshenkilö on yhteisökoordinaattori Sari Naappi. Keskuksessa toimivat yhteisöt tavoittaa parhaiten ottamalla yhteyttä suoraan heihin. Yhteystiedot löytyvät esimerkiksi Mataran internet-sivujen kautta www.matarä.fi.

1.2 KIINTEISTÖJEN TIEDOT

1.2.1 Yleiset tiedot

Keskus jakautuu kahteen erilliseen kiinteistöön, joissa molemmissa toimii myös kansalaistoiminnankeskuksen ulkopuolisia yhteisöjä. Matarankatu 4:n kiinteistö on kolmikerroksinen ja kolmas kerros on kansalaistoiminnankeskuksen käytössä. Tämä osa keskuksesta on otettu käyttöön lokakuussa vuonna 2010, jolloin kansalaistoiminnankeskuksen toiminta aloitettiin. Tilat ovat toimistotiloja, kokoushuoneita, varastotiloja ja saniteettitiloja. Yhteiskäytössä olevia keittiöitä on kaksi. Matarankatu 4:ssä keskukseen pinta-ala on noin 1000 neliömetriä. Matarankatu 4:n kiinteistön omistaa Ammattiliitto Pro ja sitä huoltaa Lassila & Tikanoja Oy.

Matarankatu 6:n kiinteistössä keskukseen käytössä olevia tiloja on kahdessa kerroksessa ja lisäksi kellarikerroksen tiloja. Kiinteistön remontti valmistui tammikuussa 2012 ja avajaiset olivat maaliskuussa 2012. Yhteiskäytössä on yksi keittiö, saniteettitiloja, kokoushuoneita sekä aula- ja käytävätiloja. Lisäksi siellä on myös iso luentotila ja suuri aula, jossa tällä hetkellä on kuntalaisten kohtaamispaikka ja taidegalleria GalleriaGloria. Matarankatu 6:ssä on keskukseen käytössä noin 1000 neliömetriä. Kiinteistön omistaja on Ylen Eläkesäätiö, huoltoyritys sisätiloissa on YIT ja ulkona ISS.



Kuva 1: Matarankatu 6:n aula. Kuvassa näkyy monikulttuurikeskus Gloria sekä Galleria Gloria.

1.2.2 Toiminta kiinteistöllä

Keskuksessa toimii erilaisia järjestöjä, jotka keskittyvät esimerkiksi sosiaali- ja terveysasioihin, työskentelevät nuorten kanssa tai ympäristön hyväksi. Lisäksi keskuksessa on Humanistisen ammattikorkeakoulun sekä Jyväskylän kaupungin tiloja.

Matarankatu 4:ssä yhteisöjä ja yhdistyksiä on parikymmentä ja työntekijöitä noin 80. Matarankatu 6:n puolella yhteisöjä on kymmenisen ja työntekijöitä noin 20.

Molemmissa rakennuksissa on myös muita toimijoita. Matarankatu 4:ssä on esimerkiksi ravintola Amica ja Sovatek-säätiön tiloja. Matarankatu 6:ssa on muun muassa Jyväskylän kaupungin kulttuuripalveluja ja nuorten taidetyöpaja. Tämä jätahuoltosuunnitelma koskee vain Kansalaistoiminnan keskus Matarassa toimivia noin kolmeakymmentä yhteisöä, ei kiinteistöjä kokonaisuudessaan.

Suuri osa keskuksen pinta-alasta on toimistohuoneita. Kokoushuoneet ja salitilat mahdollistavat myös neuvottelujen, tapahtumien ja koulutusten järjestämisen. Koska kyseessä on kansalaistoiminnan keskus, työntekijöiden lisäksi kävijämäärä muodostuu myös yhteisöjen vapaaehtoisista ja muuten toimintaan osallistuvista kävijöistä, esimerkiksi tukiryhmissä kävijöistä ja erilaisille kursseille osallistuvista henkilöistä. Lisäksi tiloista löytyy myös järjestöhotelli ja monikulttuurikeskus Gloria sekä Galleria Gloria. Ensimmäisen vuoden (2012) aikana keskuksella oli kävijöitä noin 10 000, kuukausittain siis reilu 800. Suuremmat tapahtumat muodostavat piikin kävijämääriin, esimerkiksi kansalaistoiminnan keskuksen avajaisissa oli 500 kävijää.

1.2.3 Kiinteistön tilat ja toiminnot

Kiinteistöllä olevat tilat voidaan jakaa käyttötarkoituksen mukaan seuraavasti:

- toimistotilat
- kokoushuoneet
- aula
- salit
- keittiöt
- saniteettitilat (wc- ja suihkutilat sekä pukuhuoneet)
- käytävät, porrashuoneet ja muut rakennuksen julkiset ja yhteisessä käytössä olevat tilat
- piha- ja parkkialueet



Kuva 2: Matarankatu 6:n piha, parkkialuetta kuvassa vasemmalla.

1.3 JÄTEHUOLLON VAATIMUKSET

Kansalaistoiminnankeskus Matarassa jätehuollon ohjauksessa on kolme tasoa:

1. jätelaki (646/2011) ja -asetus (1390/1993) (jätelaki 646/2011) sekä ympäristönsuojelulaki (4.2.2000/86)
2. Jyväskylän kaupungin jätehuoltomääräykset, liite nro 3.
3. Yksi kansalaistoiminnankeskuksen omista arvoista, rohkeus, täsmentyy muun muassa kestävään arkeen kattaen sosiaalisen, taloudellisen, ekologisen ja kulttuurisen kestävyuden (Kansalaistoiminnankeskus Matara 2013)

1.3.1 Valtakunnalliset vaatimukset

Suomessa jätehuoltoa ohjaavat jätelaki (646/2011) ja -asetus (179/2012). Lainsäädännöllisillä keinoilla pyritään vähentämään syntyvän jätteen määrää, parantamaan materiaalitehokkuutta sekä ehkäisemään jätteistä aiheutuvaa haittaa ja vaaraa terveydelle ja ympäristölle. Lakitekstit löytyvät kokonaisuudessaan valtion säädöstietopankissa osoitteessa www.finlex.fi.

Seuraavaan on koottu Kansalaistoiminnankeskus Mataran toimintaa ohjaavat jättesäädökset.

Jätelaki 646/2011

8 § Yleinen velvollisuus noudattaa etusijajärjestystä

Kaikessa toiminnassa on mahdollisuuksien mukaan noudatettava seuraavaa etusijajärjestystä: Ensisijaisesti on vähennettävä syntyvän jätteen määrää ja haitallisuutta. Jos jätettä kuitenkin syntyy, jätteen haltijan on ensisijaisesti valmisteltava jäte uudelleenkäyttöä varten tai toissijaisesti kierrätettävä se. Jos kierrätys ei ole mahdollista, jätteen haltijan on hyödynnettävä jäte muulla tavoin,

mukaan lukien hyödyntäminen energiana. Jos hyödyntäminen ei ole mahdollista, jäte on loppukäsiteltävä.

11 § Etusijajärjestyksen noudattamisen edistäminen

Viranomaisen ja julkisoikeudellisen laitoksen ja yhteisön on omassa toiminnassaan mahdollisuuksien mukaan käytettävä kestäviä, korjattavia, uudelleenkäytettäviä, kierrätettäviä ja kierrätetyistä raaka-aineista valmistettuja tuotteita sekä palveluita, joissa syntyy mahdollisimman vähän ja mahdollisimman haitatonta jätettä.

40 § Jätteen vastaanottoaika kiinteistöllä

Kiinteistön haltijan on järjestettävä vastaanottoaika kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen kuuluvan jätteen keräystä varten. Vastaanottoaika voidaan järjestää yhdessä yhden tai useamman kiinteistön kanssa.

72 § Roskaamiskielto

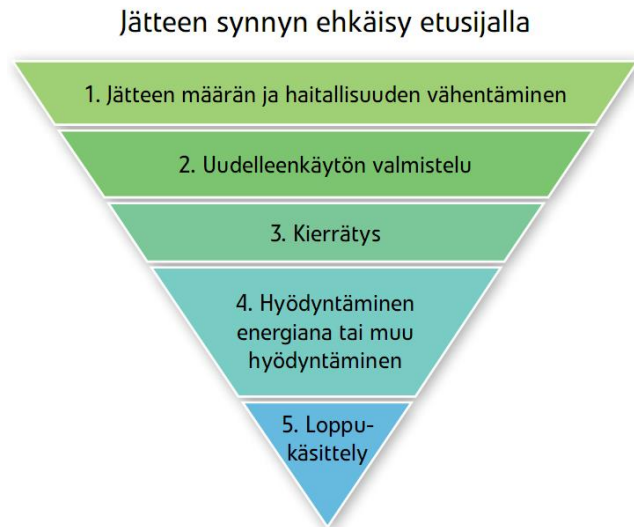
Ympäristöön ei saa jättää jätettä, hylätä konetta, laitetta, ajoneuvoa, alusta tai muuta esinettä eikä päästää ainetta siten, että siitä voi aiheutua epäsiisteyttä, maiseman rumentumista, viihtyisyyden vähentymistä, ihmisen tai eläimen loukkaantumisen vaaraa tai muuta niihin rinnastettavaa vaaraa tai haittaa (roskaamiskielto).

73 § Roskaajan siivoamisvelvollisuus

Roskaajan on poistettava roskaava esine tai aine ympäristöstä ja muutoinkin siivottava roskaantunut alue.

76 § Jätteen keräys roskaantumisen ehkäisemiseksi

Maantien, yksityisen tien, radan tai sataman pitäjän, virkistykseen yleisesti käytettäväksi tarkoitetun alueen haltijan, ulkoilu- tai moottorikelkkareitin pitäjän taikka yleisötilaisuuden järjestäjän on järjestettävä roskaantumisen ehkäisemiseksi alueella riittävä jätteen keräys ja muut jätetuollon palvelut.



Kuva 3: Jätelain (646/2011) pykälässä kahdeksan mainittu etusijajärjestys. Lähde: Ympäristöministeriö

Jätelaki puuttuu etusijajärjestyksen lisäksi myös kohdekiinteistöjen kohdalla roskaantumiseen. Roskaantuminen saattaa muodostua ongelmaksi tapahtumien aikana, jolloin suuri määrä ihmisiä on hetken aikaa samassa paikassa. Tällöin kuitenkin roskaantumista voi ehkäistä sijoittamalla ylimääräisiä jäteastioita kulkureiteille.

1.3.2 Alueelliset vaatimukset

Mataran jätehuoltoa määrittävät myös Jyväskylän kaupungin antamat jätehuoltomääräykset. Nämä 1.1.2013 voimaan tulleet määräykset määrittävät muun muassa yleisen lajitteluelvoitteen, kerättävät jättejakeet, vaarallisten jätteiden keräyksen, keräysvälineet ja niiden merkitsemisen sekä täytön ja tyhjentämisen. Lisäksi määräykset säätävät jätehuollosta tapahtuma-aikana.

Seuraavassa jätehuoltomääräysten yleisiä periaatteita.

2 § Tavoitteet

Jätehuoltomääräysten tavoitteena on ohjata jätehuoltoa tavalla, joka vähentää loppukäsiteltävän jätteen määrää sekä jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa ja haittaa. Syntyvät jätteet tulee lajitella huolellisesti ja kaikki hyödynnettävät jätteet toimittaa asianmukaiseen vastaanottopaikkaan. Hyödyntämiskelvottoman jätteen tulee soveltua käsiteltäväksi käsittelylaitoksella tai loppusijoituspaikalla. Näitä jätehuoltomääräyksiä on noudatettava kaikessa jätehuollossa Jyväskylän kaupungin alueella. Lisäksi on noudatettava mitä muualla on säädetty tai määrätty.

4 § Yleinen lajitteluelvoite

Jätteen haltijan tulee huolehtia jätteidensä lajittelusta. Jätteiden lajitteluelvoite on yleinen ja koskee kaikkia Jyväskylässä asuvia ja toimivia. Lajitellut hyöty- ja erityisjätteet

sekä vaaralliset jätteet pidetään erillään muista jätteistä ja toisistaan. Jätteet toimitetaan niille osoitettuihin vastaanottoaikoihin tämän luvun määräysten mukaisesti. Tuottajavastuun piiriin kuuluvat jätteet toimitetaan tuottajayhteisön osoittamiin vastaanottoaikoihin.

Muita Kansalaistoiminnan keskus Mataran jätehuoltoon liittyviä jätehuoltomääräysten kohtia on käsitelty aihepiireittäin tässä jätehuoltosuunnitelmassa.

1.3.3 Organisaation omat vaatimukset

Kansalaistoiminnan keskus Matara on arvoissaan sitoutunut sosiaalisesti, taloudellisesti, ekologisesti ja kulttuurisesti kestäväan arkeen. (Matara.fi 2013) Osa ekologisesti kestäväan arkea on kaikille käyttäjille selkeä ja kannustava jätteiden lajittelumahdollisuus ja toimiva jätehuolto.

1.4.1 Jätehuoltosuunnitelman laatiminen

Tämä jätehuoltosuunnitelma on laadittu osana Suomen ympäristöopisto Syklin ympäristöhuollon ammattitutkinnon sekä Turun ammattikorkeakoulun kestäväan kehityksen koulutusohjelman opiskelija Johanna Hakkaraisen toimesta osana molempiin koulutuksiin kuuluvia opintoja. Tämä suunnitelma on laadittu yhteistyössä Kansalaistoiminnan keskus Mataran toimijoiden kanssa.

Koska suunnitelman tekijä on työskennellyt ja vierailut myös vapaa-ajallaan kiinteistöissä, sen toiminnot ja jätehuoltoon liittyvät asiat ovat tulleet tutuksi pitkällä aikavälillä. Jätehuoltosuunnitelmaan on haastateltu kiinteistöllä muun muassa toimistotiloissa ja siistijoinä toimivia henkilöitä. Suunnitelmassa hyödynnetään myös kiinteistön jätehuoltoon liittyvän kyselyn tuloksia. Kyselyyn vastasi 42 ihmistä noin 90:stä kyselyn tekohekkellä keskuksessa työskennelleestä henkilöstä. Kyselyn vastausprosentti saattoi vaikuttaa tuloksiin esimerkiksi antamalla todellisuutta positiivisemmän yleiskuvan keskuksessa työskentelevien innokkuudesta jätehuoltokysymyksiä kohtaan. Keskuksen työntekijöiden määrä vaihtelee, osa sähköpostilistan kautta kyselyn saaneista vastaanottajista on tilapäisiä harjoittelijoita ja projektityöntekijöitä. Kyselyn joihinkin tuloksiin viitataan myöhemmin tässä jätehuoltosuunnitelmassa.

1.4.2 Jätehuoltosuunnitelman tavoitteet

Suunnitelman tavoitteena on kartoittaa jätehuollon nykytila sekä antaa ohjausta eteenpäin niin, että Mataran jätehuolto täyttäisi lainsäädännölliset vaatimukset. Mataran toiminta on vielä alkuvaiheessa. Jätehuoltosuunnitelma tuo konkretiaa keskuksen ekologisen kestäväan kehityksen arvoon.

Tavoitteena on, että tässä jätehuoltosuunnitelmassa ehdotetut toimenpiteet tehostaisivat Mataran jätehuoltoa. Näin keskus viestisi siellä työskenteleville ja vieraileville esimerkiksi jätteiden lajittelun ja jätteen synnyn ehkäisyn tärkeydestä.

Erityinen huomio kiinnitetään tiloihin, joihin kokoontuu vapaaehtoisia ja muita keskuksen vierailijoita. Niissä pyritään jätteenkeräilymerkkien saamaan mahdollisimman selkeiksi ja tarvittaessa huomioidaan erityisryhmät, esimerkiksi suomen kieltä taitamattomat.

2 JÄTEHUOLTOKARTOITUS

Jyväskylän kaupungin jätehuoltomääräykset ohjaavat kiinteistöillä kerättäviä jätelajeita ja keräysvälineiden valintaa.

”2. Muiden kuin asuinkiinteistöjen jätteenkeräysvälineet (toimisto-, liike-, koulu-, ravintola-, teollisuus- ja muut vastaavat kiinteistöt)

- keräysastia biojätteelle
- keräysastia kuivajätteelle
- keräysastia lasille
- keräysastia metallille
- keräysastia keräyskartongille tai -pahville
- keräysastiat muille mahdollisille hyödyntämiskelpoisille jätelajeille

Edellä mainitut keräysvälineet on oltava kohdan 2 mukaisilla kiinteistöillä, mikäli kyseisiä jätteitä siellä syntyy. Mikäli jotain mainittua jätettä ei kiinteistöillä synny lainkaan, ei sille myöskään tarvitse järjestää keräystä.”

Kymmenes pykälä määrittää jätteenkeräilyä koskevan värtäyksen.

2.1 KIINTEISTÖLLÄ SYNTYVÄT JÄTTEET

Kiinteistöissä syntyvät jätteet ovat pääasiassa tyypillisiä toimistojätteitä lisätynä kahvihuoneen ja saniteettitilojen jätteillä.

Toimistot tuottavat rosquina tulostuspapereita, sanoma- ja aikakauslehtipapereita, hiukan kartonkia ja pahvia sekä kuivajätettä. Kuivajäte toimistoissa koostuu pääosin pakkaus- ja elintarvikepakkausmuoveista. Osa paperijätteistä on salassa pidettävää materiaalia ja päätyy silppuriin tai tietosuojamateriaaliksi.

Keskuksen molemmilla kiinteistöillä on käytössä keskitetty tulostus, joka vähentää syntyvän tulostuspaperijätteen määrää ja antaa laajemmat tulostusmahdollisuudet käyttäjille. Leasing-sopimuksella vuokrattujen tulostimien mustepatruunat jäävät tulostimia huoltavan yrityksen kontolle. Keskitetyn tulostuksen lisäksi muutamassa toimistossa on oma erillinen tulostin, joissa syntyy jätettä yhteensä muutama mustepatruuna vuodessa.



Kuva 4 vasemmalla: Kuva Matarankatu 4:n kopiohuoneesta. Vasemmalla näkyy kopiokone ja oikealla tietoturvamateriaalin keräysastia, jonka takana tavallinen paperiastia. Lattialla keräysastioiden takana on laatikko, johon kerätään käytettyjä kirjekuoria. Kulman taakse jää piiloon paperisilppuri, jonka käyttö on vähentynyt tietoturvamateriaalinkeräyksen tultua käyttöön.

Kuva 5 oikealla: Kuva Matarankatu 6:n kopiohuoneesta. Oikealla näkyy kopiokone, jonka takana lattialla kaksi merkittämätöntä kopiopaperilaatikkoa paperinkeräystä varten. Hyllylle oli kerättyinä käytettyjä kopiokoneen mustapatruunoita koneen huoltajan käyntiä varten.

2.1.1 Aulat, käytävät, kokoushuoneet ja saniteettitilat

Auloissa, käytävissä ja kokoushuoneissa olevat roska-astiat ovat kuivajäteastioita. Kun kokouksissa on esimerkiksi kahvitarjoilu kokouksen painikkeena, päätyvät niissä syntyvät teepussit ja muut mahdolliset teepussit kokoushuoneiden kuivajätteeseen. Saniteettitiloissa syntyy kuivajätettä, josta iso osa on käsipyyhepaperia.

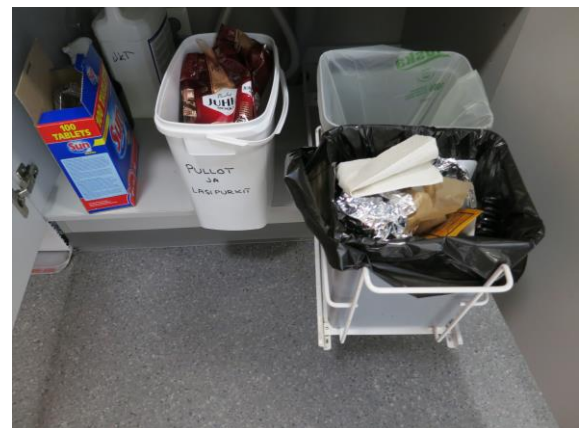
2.1.2 Kahvihuone

Kahvihuonejätteinä syntyy ruokapakkausmuoveja ja -kartonkeja, biojätettä sekä hiukan lasia ja metallia. Biojäte koostuu pääosin kahvinpuruista ja hedelmien kuorista. Jotkut työntekijät keräävät toimistohuoneissa omaa pientä biojätettä, johon laittavat päivän aikana syntyneet teepussit tai muut sellaiset pienet bioroskat ja tyhjentävät ne kahvihuoneen biojäteastioihin.

Lasia ja metallia syntyi kappaleessa 2.1.4 esitellyllä seuranta-ajalla molemmissa keittiöissä ”muutama purkki”, jotka eivät täyttäneet parinkymmenen litran roska-astioista pohjiakaan. Vaikka syntyvä jätemäärä on pieni, antaa näiden jätteiden keräys viestin siitä, että kierrätys on Matarassa tärkeä asia. Toki kierrätys on myös kaupungin jätemääräysten mukainen velvollisuus.



Kuvat 6 ja 7. Matarankatu 4:n suurimmissa keittiössä olevat roska-astiat.



Kuvat 8 ja 9. Jäteastioita pienemmissä keittiössä Matarankatu 4:ssä ja 6:ssa.

2.1.3 Jättemäärät taulukoissa

Siistijät pitivät talvella 2012 kahden viikon ajan ylhäällä seuranta syntyvistä jättemääristä. Taulukoissa 1 ja 2 nähdään suuntaa-antavat tulokset. Taulukossa on eritelty kerättävä jätejake ja kerätty jättemäärä kahdessa viikossa, sekä tämän pohjalta arvioitu kuukausittainen jättemäärä. Seuranta ei voinut tehdä suoraan roska-autoihin tyhjennettävistä roska-astioista, koska niihin tuovat jätteitään myös muut kiinteistöjen toimijat.

Tuloksia ei voida pitää tarkalleen oikeina, koska muuttuvina tekijöinä ovat esimerkiksi Mataran toimijoiden vaihtuva määrä: seuranta tehtäessä Matarankatu 6:ssa ei vielä kaikissa tiloissa ollut käyttäjiä. Toisaalta myös kiinteistöllä liikkuvien ihmisten määrä

vaihtelee jonkin verran Mataran yhteisöjen tarjoamien aktiviteettien mukaan ympäri vuoden.

Taulukko 1: Matarankatu 4, kaksi viikkoa

Jätejäte	Määrä kahdessa viikossa	Määrä kuukaudessa	Osuus prosentteina
Paperi	120 litraa	250 litraa	5
Kartonki ja pahvi	250 litraa	500 litraa	11
Biojäte	300 litraa	600 litraa	14
Kuivajäte	1 500 litraa	3 000 litraa	69
Metalli	Muutama purkki	Muutama purkki	<0,1
Lasi	Muutama purkki	Muutama purkki	<0,1

Taulukko 2: Matarankatu 6, kaksi viikkoa.

Jätejäte	Määrä kahdessa viikossa	Määrä kuukaudessa	Osuus prosentteina
Paperi	140 litraa	300 litraa	10
Kartonki ja pahvi	-	-	-
Biojäte	70 litraa	150 litraa	5
Kuivajäte	1200 litraa	2 500 litraa	84
Metalli	Muutama purkki	Muutama purkki	<0,1
Lasi	Muutama purkki	Muutama purkki	<0,1

Taulukon 2 puuttuvat kartonki- ja pahvimäärät johtuvat siitä, ettei niitä kyseisellä jaksolla kerätty erikseen.

Tarkastellulla ajanjaksolla ei syntynyt muita tarkasteltavia jätteitä, esimerkiksi mustepatruunoita, paristoja tai loistevaloputkia.

Matarankatu 4:ssä siistijä havaitsi, että noin 4/5 osaa syntyvästä kuivajätteestä on käsipyyhepaperia. Kuivajätteen määrä vähentyisi siis noin 80 % jos kertakäyttöisen paperin tilalle tulisi uudelleenkäytettävä vaihtoehto.

2.2 HARVEMMIN SYNTYVÄT JÄTTEET

2.2.1 Mustepatruunat

Koska keskitetyn tulostuksen lisäksi tiloissa on käytössä myös huonekohtaisia tulostimia, syntyy mustepatruunoita vuodessa muutama. Mataran toimijoille tehdyssä jätehuoltoon liittyvässä kyselyssä muutama vastaaja kertoi, että he toimittavat itse patruunat kierrätykseen palauttamalla ne valmistajalle tai täyttävät ne uudelleen. Vaikka mustapatruunaa ei enää voisi käyttää tulostamiseen, sen sisälle on usein jäänyt pieni määrä mustetta. Muste itsessään on vaarallista jätettä, joka kuuluu asian mukaiseen keräykseen. Eräs keskuksessa työskentelevä henkilö kertoi soittaneensa käyttämässä tulostimen myyjälle ja saaneensa luvan laittaa patruunan kuivajätteeseen.

2.2.2 Paristot

Paristoja syntyy esimerkiksi seinäkelloista. Niidenkään määrä ei vuodessa ole suuri ja toimijat toimittavat ne itse keräykseen.

2.2.3 Sähkö- ja elektroniikkaromu

Keskuksen toimijoilla on käytössä sähkö- ja elektroniikkalaitteita, jotka tulevat nekin tiensä päähän aikansa palveltuaan. Näitä ovat esimerkiksi tietokoneet, jatkojohdot, toimistohuoneissa olevat tulostimet ja yhteisissä tiloissa olevat kahvinkeitin. Kyselyssä vastaajista noin kolmasosa kertoi, että heillä tulee jätteenä sähkö- ja elektroniikkaromua, loput vastasivat että kyseistä jätettä ei tule. Suurin osa SER-jätteiden tuottajista kertoi tietävänsä mihin jätteet kuuluu toimittaa, vastauksina oli jätteenkäsittelykeskus Mustankorkea, Kuusakoski Recycling ja kauppa, josta laitteet on ostettu. Yksi vastaaja kertoi, ettei tiedä mitä jätteelle tehdä.

2.2.4 Ompelimo ja kutomo

Poikkeuksen toimistojätteisiin tuo Jyvässeudun työttömät ry:n pyörittämät ompelimo ja kutomo, joista tuleva jäte on muun muassa pieniä kankaanpalasia ja katkenneita ompeluneuloja. Näiden jätteiden määrä on hyvin vähäinen. Tällä hetkellä tällaiset roskat päätyvät kuivajätteeseen. Ompelimo käyttää tietenkin toiminnassaan myös ompelukoneita. Niitä pyritään huoltamaan säännöllisesti, jotta ne kestäisivät käytössä mahdollisimman pitkään.

2.3 VAARALLISET JÄTTEET

Vaarallista jätettä kansalaistoiminnan keskuksessa syntyy lähinnä loisteputkista. Loisteputkien vaihto on huoltoyhtiön vastuulla, joka vastaa myös rikkinäisten putkien toimittamisesta asianmukaiseen kierrätykseen.

Muuta vaarallisia jätteitä ei Mataran toimijoiden käytössä säännöllisesti synny. Satunnaisesti syntyvät vaaralliset jätteet toimitetaan mahdollisimman pian asianmukaiseen keräykseen.

2.4 KERÄYSVÄLINEET JA -PISTEET

2.4.1 Kiinteistöjen sisällä

Kiinteistöjen sisällä olevat keräysvälineet koostuvat tilojen mukaan jaoteltuina seuraavista astioista:

- Toimistotiloissa 20 litran kokoisista kuivajäteastioista sekä paperin- ja kartonginkeräyslaatikoista.
- Keittiöissä olevista 10-30 litran kokoisista astioista jätejakeittain jaoteltuna kuiva-, bio-, lasi- ja metalli- ja kartonkijätteeseen tai osasta näistä.
- Kopio- ja varastohuoneissa erinäisistä paperin-, kartongin ja tietosuojamateriaalinkeräysastioista tilavuudeltaan 20-240 litraa.
- Käytävillä tai muissa sellaisissa tiloissa roskakoreista.

2.4.2 Ulkona

Molemmilla kiinteistöillä on omat jättepisteensä. Matarankatu 6:ssa keräysastioihin kerättävät jakeet ovat biojäte, keräyspahvi, pienmetalli, keräyslasi, kaatopaikkajäte ja keräyspaperi. Lisäksi jätekatoksella oli kaksi rullakkoa, joissa oli pahvia. Jätekatos on uusittu vuoden sisällä ja on ulkonäöltään pääosin siisti. Katoksen sisäänsä piilottamat astiat ovat tyyppiltään liikuteltavia pyörällisiä astioita, joiden koko vaihtelee 140 ja 660 litran välillä.



Kuva 10. Matarankatu 6:n jätekatoksen toinen puoli.

Matarankatu 4:ssä on ulkona jäteastiat keräyslasille ja -metallille, biojätteelle sekä kuivajätteelle. Tilavuudeltaan lasin, metallin ja biojätteen astiat ovat 240 litraa kukin. Suurin keräysväline, jonka kyljessä lukee kuivajäte, on malliltaan etukontti. Kontissa on myös repaleinen suurempi tarra, jossa lukee energiajäte. Lisäksi sisällä oleva paperinkeräysastia, tilavuudeltaan 120 litraa, tyhjenetään kerran viikossa. Myös rullakkoon kerättävät pahvit ja kartongit tyhjenetään kerran viikossa sisätiloista suoraan jäteautoon. Rullakko tuodaan ulos katokseen odottamaan tyhjennystä tyhjennyspäivänä ja viedään tyhjennyksen jälkeen takaisin sisään. Ulkona olevista roska-astioista muutamasta puuttui merkinnät sisällöstä.



Kuva 11. Matarankatu 4:n jätepointe. Keräyspisteelle tuo myös kiinteistössä toimiva työpaikkaravintola takaisin tehtaille menossa olevia maito- ja lihatuotteiden kuljetuslaatikoita.

Jätehuoltosopimukset ovat tehneet kiinteistöjen omistajat ja heidän käyttämänsä huoltoyritykset. Koska molemmissa kiinteistöissä on myös paljon muita toimijoita, ei Matarasta syntyvien jätemäärien perusteella voi vetää johtopäätöksiä kiinteistöjen koko jätemääristä.

Matarankatu 4:ssä työskentelevä huoltomies kertoi, että hänen havaintojensa mukaan tyhjennysvälit ovat sopivat. Astiat ehtivät täyttyä, mutta mahtuvat kuitenkin jätessäiliöihinjätessäiliöihin.

2.5 OHJEET, OPASTEET JA MERKINNÄT

Merkintöjen selkeys ja ylipäänsä olemassaolo oli kirjavaa. Matarankatu 4:n suuressa keittiössä kaikki roska-astiat oli merkitty selkeästi kaupungin virallisilla tarroilla. Pienemmässä keittiössä astioihin kuuluvat roskat joutui arvailemaan roska-astioiden vakiintuneilla sijainneilla tai sisälle katsomalla. Joissain havainnoimissani toimistotiloissa astioita oli merkitty puutteellisesti, mutta toisaalta niitä käyttivät samat ihmiset. Poikkeustilanteiden, esimerkiksi siistijän vaihtumisen, varalta olisi hyvä, että ainakin hyötyjääastiat olisi merkitty selkeästi. Myös keskukseen tulevat uudet yhteisöt ja vaihtuvat työntekijät hyötyisivät selkeistä merkinnöistä.

Roska-astioiden sijainnista ei ole olemassa selkeää suunnitelmaa, astioita on lisätty tarpeen tulleen eri tiloihin. Toisaalta tämä voi toimia, mutta tämä käytäntö on riippuvainen tiloja käyttävien ihmisten aktiivisuudesta.

3 JÄTEHUOLLON NYKYTILAN PUUTTEET JA ONGELMAT

3.1 KARTOITUKSESSA HAVAITUT ASIAT

Kartoituksessa esille nousseita puutteita:

- Jäteastioiden merkintä
 - o Osa astioista on sekä sisällä että ulkona merkitty selkeästi, monesta merkintä puuttuu kokonaan.
- Lajitteluastioiden puute vierailijoille varatuilla alueilla.
 - o Koko Matarassa vierailijoiden käyttämällä alueilla kaikissa tiloissa oli tarjolla pelkästään kuivajäteastioita.
- Selkeä ohjeistus harvoin syntyvien jätteiden lajittelusta puuttuu.
 - o Olisiko näille jokin keskuksen yhteinen käytäntö tarpeen?
- Tapahtumien aikaiseen jätteiden lajittelun huomioimiseen ei ole olemassa ohjeita.
 - o Hyvä olisi ohjeistus siitä, mitä ja miten jätteitä eri tapahtumissa kannattaa kerätä.
- Siistijöiden ja toimijoiden roska-astioiden tyhjennysvastuut epäselviä.
 - o Siistijät tyhjentävät toimistohuoneista vain kuivajätteet, muiden roska-astioiden tyhjennykset ovat yhteisöjen omalla vastuulla.

3.2 KÄYTTÄJILTÄ SAADUT HAVAINNOT

Siistijät kertoivat haastateltaessa, että jätteet osataan lajitella keskuksessa hyvin. Pieniä parannuksia on tehtävissä hankkimalla siistijöille lisäkoreja tai muita sellaisia astioita, joissa he voivat kuljettaa jätteitä ulkona oleviin roska-astioihin helpommin.

4 JÄTEHUOLTOSUUNNITELMA

4.1 KIINTEISTÖLLÄ KERÄTTÄVISTÄ JÄTEJAKEISTA

Kansalaistoiminnankeskus Matarassa kerätään jätejakeet Jyväskylän kaupungin jätehuoltomääräysten mukaisesti. Syntyvä jäte on pääasiassa paperia, sekä kuiva- ja biojätettä. Mataran käyttäjät tuottavat määrällisesti vähän lasia ja metallia, mutta jätehuoltomääräykset velvoittavat myös niiden jätteiden keräämiseen. Kun huomioidaan molemmissa kiinteistöissä toimivat ruokalot, on näiden jakeiden kiinteistöiltä keräämiseen perusteet.

Matarassa kävijöistä suuren joukon muodostavat vierailijat, jotka käyvät esimerkiksi koulutuksissa tai kokouksissa. Tiloissa, joissa he käyvät, ei ole mahdollisuutta jätteiden lajitteluun, tarjolla on ainoastaan kuivajäteastioita. Vaikka syntyvien jätteiden määrä kuivajätteen lisäksi olisikin pieni, tulisi myös vierailijoille antaa mahdollisuus jätteiden lajitteluun sijoittamalla lajitteluastioita alueelle jossa he vierailevat.

Jätteiden lajittelu taidetaan pääsääntöisesti hyvin, vaikkakin oikeista lajittelutavoista muistuttaminen ei ole haitaksi. Tällä saisi hienosäädettyä viimeisetkin teepussit oikeaan jäteastiaan.

Kuten jo kappaleessa 2.1.4 todettiin, on kiinteistöllä syntyvä kuivajäte suurilta osin kertakäyttöisiä käsipyyhkeitä. Vaihtamalla kertakäyttöiset pyyhkeet uudelleenkäytettäviin vähentyisi kuivajätteen määrä huomattavasti. Vaihtoehtoja ovat esimerkiksi ilmakeivain, rullapyyhe tai tavalliset froteepyyhkeet, jotka pestään keskuksen käytössä olevassa pesukoneessa säännöllisesti.

4.2 VAARALLISET JÄTTEET

Satunnaisesti syntyvien vaarallisten jätteiden keräykseen ei ole olemassa selkeää yhteistä keskuksen laajuista opastusta niiden vähäisen määrän takia. Helpoin ja turvallisinta tapa vaarallisten jätteiden kierrätykseen on ohjeistaa keskuksen toimijoita toimittamaan vaaralliset jätteet itse lähimpään vaarallisen jätteen keräyspisteeseen. Kuten jo kappaleessa 2.3 todettiin, hoitaa huoltoyhtiö syntyvien loisteputkien kierrätyksen.

4.3 KERÄYSVÄLINEET

Jo olemassa oleviin keräysvälineisiin tulisi laittaa selkeät ohjeet siitä, mitä mihinkin keräysastiaan kuuluu. Tällä selkeytetään jo olemassa olevaa lajittelujärjestelmää sekä annetaan mahdollisuus jätteiden lajitteluun sinne missä sitä ei vielä ole. Samalla siistijöiden työ helpottuu ja hygieniataso paranee kun aikaa ei kulu mahdollisesti väärin roska-astioihin menneiden jätteiden erotteluun. Biojäteastialle voisi kehittää matkaversioon, jonka saisi näppärästi mukaan kokoushuoneisiin kokouksen ajaksi ja jonka tyhjentäminen onnistuisi helposti keittiössä biojäteastian kokouksen jälkeen.

4.4 JÄTETILAT JA -PISTEET

Sisätiloissa kaikkien yhteisesti käytössä olevat jätepisteet on sijoitettu sinne missä käyttäjätkin liikkuvat. Kun käytössä olevat jäteastiat saavat kylkiinsä selkeämmät merkinnät, helpottuu jätteiden lajittelu.

4.4.1 Matarankatu 4

Kappaleessa 2.4.2 käytiin läpi jätepisteitä sisällä ja ulkona. Muutamasta Matarankatu 4:n jätepisteessä olevasta keräysvälineestä puuttui kerättävään jätelakeeseen opastava tarroitus. Jyväskylän kaupungin jätehuoltomääräysten mukaan keräysvälineet tulee merkitä jätteen nimellä ja/tai värillä. Tällöin siis pelkkä värikin riittää jos kaikille käyttäjille on selvää mitä se tarkoittaa. Selkeyden vuoksi tulisi kuitenkin mielestäni jäteastiat merkitä myös tarroilla.

Toisaalta jätehuoltomääräykset määräävät myös kiinteistöjen keräyspisteistä. Pykälä 16 ohjaa jätetiloja. Sen mukaan ”Alle 1 m³ kokoiset keräysastiat tulee 5 §:n kohtien 1 b ja c sekä 2 mukaisilla kiinteistöillä sijoittaa erilliseen jätetilaan, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan jätekatosta tai -huonetta.” Koska pisteellä olevat jäteastiat ovat tilavuudeltaan pienempiä kuin yhden kuution, lukuun ottamatta kuivajätteen keräyskonttia, tulisi kiinteistön haltijan rakentaa Matarankatu 4:n tontille jätekatos tai -huone tai järjestää jätteenkeräys esimerkiksi maahan kaivettavilla syväkeräysastioilla. Suunnitelmia tähän on jo olemassa.

Jos jätetila ei kuitenkaan muuteta jätehuoltomääräyksiä täyttäväksi, tulisi ainakin pisteen ulkonäköön kiinnittää huomiota. Jätetila kaipaisi ehostusta, koska sen ohitse kulkee joka päivä suuri määrä ihmisiä töihin katsellen lommoista ja likaista kuivajätteen keräysastiaa.

Ulkona olevat jätetilat ovat pääosin turvalliset käyttäjille. Kiinteistöllä työskentelevä huoltomies kertoi energiajakeen keräyskontin täyttyvän etupuolelta nopeasti, jolloin hän joutuu kepin kanssa tökkimään roskapusseja taaemmas kontissa. Mikäli pussit ovat painavia tai sisältävät vaikkapa viiltäviä roskia, ei työ ole turvallista.

4.4.2 Matarankatu 6

Katos on uusittu keskuksen avaamisen jälkeen. Se oli pääosin moitteeton. Jyväskylän kaupungin jätehuoltomääräysten pykälän yhdeksän, keräysvälineet kiinteistöittäisessä jätteenkuljetuksessa, mukaan, tulisi molempien rullakoiden mahtua katokseen suojaan sateelta.

4.4.3 Kunnossapito ja puhdistus

Jätehuoltomääräykset myös määräävät keräysvälineiden kunnossapidosta ja puhdistamisesta. ”Keräysvälineiden haltijan on huolehdittava niiden kunnossapidosta ja puhdistamisesta. Keräysvälineet eivät saa aiheuttaa haittaa terveydelle tai

ympäristölle, eivät myöskään ympäristön likaantumista tai roskaantumista. Keräysvälineiden käytöstä ei saa aiheutua turvallisuusriskiä tyhjentäjille tai käyttäjille.” Säännöllinen puhdistus ja kunnan tarkastus takaa työturvallisuuden ja –hygienian myös siistijöille ja muille, jotka ovat jätteiden keräysvälineiden kanssa päivittäin tekemisissä. Jätehuoltomääräykset antavat tarkan ohjeistuksen puhdistusväleistä. Kaupungin järjestämän jätehuollon piiriin kuuluvilla kiinteistöillä tästä huolehditaan automaattisesti.

4.5 OHJEET, OPASTEET JA MERKINNÄT

Roska-astioiden merkintöjä tulisi selkeyttää. Osa astioista on merkitty hyvin selvästi ja havainnollisesti, osassa ei ole minkäänlaisia merkintöjä. Tämä pätee niin toimistoihin, kopiohuoneisiin kuin keittiöihin. Ongelma on korjattavissa helposti sillä, että jäteastiat merkataan kaupungin virallisilla jätetarroilla, joita on saatavilla kaupungin yhteispalvelupisteistä. Käytössä oleva tietosuojamateriaalijäteastia on selkeästi merkitty. Keskuksen yhteistä vaarallisen jätteen astiaakaan ei tarvita erikseen, koska kyseistä jätettä ei kerätä.

Siistijät totesivat, että jätteiden lajittelu on mahdollisuuksien rajoissa hyvin hanskassa keskuksen tilojen käyttäjillä. Keskuksessa on ainakin toistaiseksi ollut melko vähän yhteisöjen ja henkilöstön vaihtuvuutta. Kuitenkin olisi myös kaikille yhteinen jätteiden lajitteluohjeistus hyvä olla olemassa. Ohjeistuksen tulee olla napakka ja selkeä niin, että kaikki sitä osaavat pikaisellakin lukaisulla noudattaa. Se tulisi sijoittaa näkyvälle paikalle esimerkiksi keittiöihin ja lisäksi lähettää työntekijöiden sähköpostiin.

Liitteenä numero 1 ja 2 ovat keskuksen käyttäjille laaditut jätteiden lajitteluohjeet, joita on jaettu paitsi yhteisiin tiloihin myös suoraan käteen Mataran työntekijöille. Liite 1 sisältää ohjeet Matarankatu 4:n ja liite numero 2 Matarankatu 6:n.

4.5.1 Tapahtumien aikainen jätehuolto

Jätehuoltomääräykset ohjaavat myös ulkona tapahtuvien yleisötilaisuuksien aikana tapahtuvaa jätehuoltoa. Määräysten pykälä nro 25 määrää ulkotilaisuuksien jätehuollosta näin:

”Ulkona pidettävien yleisötilaisuuksien jätehuollon järjestämisestä on tehtävä suunnitelma ja se on hyväksyttävä jätehuollon valvontaviranomaisella ennen tilaisuuden järjestämistä. Tilaisuuden järjestäjän on huolehdittava, että alueella on riittävästi keräysvälineitä ja ne on sijoitettu tarkoituksenmukaisesti. Tilaisuuden järjestäjä on vastuussa alueen puhdistuksesta ja jätteiden keräysvälineiden tyhjennyksestä. Keräysvälineet tulee tyhjentää päivittäin tai viimeistään niiden täytyessä. Hyötyjätteiden erilliskeräysvelvoite koskee myös yleisötilaisuuksia.”

Ympäristötarkastaja Pekka Kupari Jyväskylän kaupungin ympäristötoimesta täsmentää, että suunnitelman teko koskee suuria tilaisuuksia, esimerkiksi Sataman yötä.

Suunnitelma tulee hänen mukaansa tehdä silloin, kun ulkona pidettävässä yleisötilaisuudessa on käytössä wc. Tieto on saatu häneltä sähköpostilla 29.4.2013.

5 JÄTTEEN SYNNYN EHKÄISYYN LIITTYVÄT TOIMENPITEET

Jätelaki 646/2011 korostaa jätteen synnyn ehkäisyn merkitystä. Hankintoja tehtäessä tulisi siis kiinnittää huomiota muun muassa tuotteiden kestävyys ja korvattavuuteen. Mataran vahvuutta, yhteisöllisyyttä, on helppo hyödyntää tässä: toisilta yhteisöiltä voi lainata harvemmin tarvittuja välineitä.

Jo aiemmin mainituista kertakäyttöisistä käsipyyhepaperista siirtyminen pestäviin kankaisiin rullapyyhkeisiin tai muihin vastaaviin kestopyyhkeisiin toisi suuren vähennyksen kuivajätteen määrään. Tehdyn kilpailutuksen perusteella rullapyyhejärjestelmä on kuitenkin monin kerroin kalliimpi kuin kertakäyttöiset käsipyyhkeet. Toinen vaihtoehto olisi kerätä kertakäyttöiset käsipyyhkeet erilleen ja laittaa ne biojätteeseen. Koska biojätteet viedään teollisesti kompostoitavaksi, ei kuivan paperin suuri määrä olisi ongelma kompostointiprosessissa. Ulkona olevien biojäteastioiden tilavuus ja tyhjennysväli voi taas asettaa haasteita tälle. Kompromissiratkaisu on laittaa keittiössä käytettävät kertakäyttöiset käsipyyhepaperit biojätteeseen ja saniteettitiloista tulevat kuivajätteeseen.

Toimistossa syntyvän paperijätteen määrää on jo pyritty vähentämään muistilapuilla, jotka kehottavat kaksipuoleiseen tulostukseen sekä ylipäänsä tulostamattomuuteen. Kiinteistöllä syntyvä paperijätteen määrä kertoo kuitenkin siitä, että mahdollisuutta parantamiseen vielä on esimerkiksi opastamalla käyttäjiä kopiokoneen kaksipuoleiseen tulostusmahdollisuuteen. Tulostuksen optimointi esimerkiksi tulostamalla kaksi sivua yhdelle puolelle arkkiä myös vähentäisi yhteisöjen kuluja, keskitetyssä tulostuksessa yhteisöt maksavat jokaisesta tulostetusta paperista. Samalla paperia säästyy ja taloudellisuus lisääntyy tätä kautta.

Tarpeen ilmetessä yhteisöt keräävät talteen muitakin uudelleen käytettäviä roskia, esimerkiksi kirjekuoria sisäisiä postituksia varten ja kahvipusseja askarteluun sekä kynttilöitä ja karkkipapereita.

6 YHTEENVETO JÄTEHUOLTOON TEHTÄVISTÄ MUUTOKSISTA

Keskuksessa jätehuolto tarvitsisi tärkeysjärjestyksessä seuraavia kehitystoimenpiteitä:

- Jäteastiat tulisi merkita selvästi.
- Lisäästioita siistijöille roskien kuljettamiseen sisältä ulos isoihin keräysastioihin.
- Selkeä ohjeistus jätteen lajitteluun sekä jäteastioiden tyhjennysvastuisiin.
- Harkinnan mukaan lisää lajitteluastioita keittiöihin sekä myös kokoushuoneisiin tai muihin vastaaviin yleisiin tiloihin.
- Ohjeistus siitä, miten jätehuollon voisi järjestää tapahtumien aikaan.

Selvitystä kaipaavat seuraavat asiat:

- Hoitaako roska-astioiden tyhjennykset sama jäteyhtiö molemmilla kiinteistöillä samalla kertaa?

Harkittavia asioita jätehuollon suhteen:

- Voisiko varastossa loikoilevia käytöstä poistettuja toimistopöytiä ja -tuoleja tarjota esimerkiksi SPR:lle myytäväksi ja tietokoneita ja näyttöjä varaosiksi tietokoneita rakentavaan liikkeeseen?

7 JÄTEHUOLLON SEURANTA JA KEHITTÄMINEN

Keskuksessa toimivien yhteisöjen vaihtuminen voi tuoda jonkin verran muutoksia syntyviin jätteisiin. Vaihtuvuuden takia myös selkeät ohjeet jätteiden lajittelusta tulisi antaa uusille tulijoille suoraan käteen esimerkiksi keskuksen perehdytyskansion mukana sekä sijoittaa yhteisessä käytössä oleville alueille. Lisäksi jätteiden lajittelua epävarmoissa tilanteissa helpottaisi jos koko keskuksen tiedossa olisi sovittu henkilö, jolta voisi tarvittaessa saada tietoa oikeista lajittelutavoista.

Jos keskuksessa päätetään kerätä yhteisesti esimerkiksi paristoja tai mustekasetteja, tulee niiden eteenpäin toimittamiseen saada vastuuhenkilöt. Säännöllisen toiminnan voi varmistaa esimerkiksi jätehuollon vuosikellolla, joka voisi sisältää myös säännölliset varastojen siivoukset niihin kertyneistä käyttämättömistä ja tarpeettomista tavaroista.

Kelloon voi sisällyttää myös tarkastusajankohdan, jolloin selvitetään vastaavako jäteastioiden määrät, laadut ja tyhjennysvälit keskuksessa olevien yhteisöjen tarpeita. Tässä tosin pitää huomioida kaikkien toimijoiden tarpeet molemmissa kiinteistöissä.

8 LÄHTEET

Jyväskylän kaupunki 2013. Jätehuoltomääräykset (2013). Viitattu 18.4.2013.
www.jyvaskyla.fi -> Hakemisto -> Jätehuoltomääräykset

Jätelaki 17.6.2011/646.

Kansalaistoiminnakeskus Mataran 2013. Kansalaistoiminnakeskus Mataran arvot.
Viitattu 17.3.2013. www.mataran.fi → Mataran arvot

Ympäristöministeriö 2012. Ajankohtaista jätelain uudistuksesta. Viitattu 5.4.2013.
www.ymparisto.fi -> ajankohtaista ympäristölain uudistuksesta.

Jätteiden lajitteluohjeet, Kansalaistoiminnakeskus Matarä, Matarankatu 4

Yhteisissä tiloissa olevat jäteastiat on merkattu tarroilla, jotka osoittavat niihin kuuluvat jätteet.

KEITTIÖT

Keittiöissä kerätään seuraavia jätejakeita:

- **Biojäte:** teepussit, kahvin suodatinpussit, hedelmien ja juuresten kuoret, ruokien jämmät, kertakäyttöiset käsipyyhepaperit ym maatuvat roskat
- **Metalli:** metalliset säilykepurkit (esim. ananaspurkki), metalliset vuoat (esim. makaronilaatikon vuoka), ruttuun jäävät jogurttipurkkien kannet, muu metalli.
- **Lasi:** lasiset purkit ja pullot (esim. Piltti-purkit ja mehupullot), muu lasi, jossa säilytetty ruokaa.
- **Kartonki:** kartonkiset ruokapakkaukset, teepakkaukset, huuhdellut kartonkitölkkit, keksipaketit, paperikassit, ruskea pahvi.
- **Kuivajäte:** muoviset ruokapakkaukset, purukumit, likaantunut kartonki ja pahvi.

Tuothan mukana si töihin ruokaa vain sen verran kuin jaksat syödä tai otat ylijääneet ja säilymättömät ruoat mukaasi jääkaapista perjantaisin.

KOPIOHUONE

- **Paperi:** kopiopaperi, aikakaus- ja sanomalehtipaperi, kirjekuoret muoviluukkuineen ja postimerkkeineen, mainokset. Astian tyhjennyspäivä perjantai.
- **Kartonki:** tulostuspaperin kartonkilaatikat, papeririisien kääreet, muistilaput, jossa liimaraita (esim. post it-laput), ruskea pahvi.
- **Tietosuojamateriaali:** salassa pidettävät asiakirjat, yksittäiset muistitikut, cd- ja dvd-levyt. Suuremmat määrät muuta kuin paperia laitetaan pussissa astian sisälle päällimmäiseksi.

KOKOUSHUONEET, KÄYTÄVÄT

- **Kuivajäte:** muoviroskat, rikkinäiset kynät.
- **Hyötyjätteet** (esim. hedelmien kuoret, teepussit, kartonkipakkaukset) keittiöön lajittelupisteisiin lajiteltavaksi.

SANITEETTITILAT

- **Kuivajäte:** käsipyyhepaperit, muut roskat.

TOIMISTOHUONEET

- **Kuivajäte:** muovi eri muodoissa, purukumi, lahjapaperi, rikkinäiset kynät.

- **Paperi:** kopiopaperi, aikakaus- ja sanomalehtipaperi, kirjekuoret, mainokset.
- **Kartonki:** ruskea pahvi, kartonkiroskat. Alimmassa kerroksessa hissinvieressä sijaitsevan rullakon tyhjennyspäivä tiistai.
- **Mustepatruunat:** Kierrätys joko uudelleen täyttämällä tai palauttamalla takaisin valmistajalle, tarkista palautusohjeet tulostimen valmistajan nettisivuilta. Tyhjät patruunat vaarallisen jätteen keräykseen tai K-citymarketista löytyvään musteparistojen keräyslaatikkoon.
- **Paristot:** Käytettyjen paristojen palautus kaappoihin punaisiin paristonkierrätyslaatikoihin.
- **Sähkö- ja elektroniikkaromu:** Kaikki sähköllä toimiva seinäkelloista tietokoneen näppäimistöön ja jatkojohdosta ompelukoneeseen kuuluu sähkö- ja elektroniikkaromukeräykseen. Itsellesi lähimmän palautuspaikan voit katsoa osoitteesta kierratys.info.

Toimistotiloihin saa lisää lajitteluastioita käyttämällä esim. tulostuspaperialatikoita tai pyytämällä siistijöiltä tyhjiä muovisia pesupulverialatikoita, joiden tilavuus noin 10 litraa.

Toimistohuoneista siistijät tyhjentävät vain kuivajätteen, muu on huoneiden käyttäjien vastuulla.